

»Tjedan emigrantske štampe«, organizovan na inicijativu Saveza, prošao je i javljajući se prvi rezultati. — Kao prvo javilo nam se najmlađe i najmanje naše društvo, Istra, Trst, Gorica iz Karlova, i poslalo nam je 22 nova pretplatnika. Mi smo ohrabreni i zahvaljujemo.

ISTRA

Ako sva ostala društva shvate apel, kao što ga je shvatilo društvo u Karlovcu, i ako rezultati budu za svako društvo u razmjeru sa brojem članova i snagom na istoj visini, onda će Tjedan štampe doista donijeti one rezultate, koje smo očekivali.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Peta godina po Lateranskom sporazumu

Dne 11 o. mj. bila je u Rimu svečano proslavljena peta godišnjica potpisa Lateranskog sporazuma između Vatikana i talijanske države. Sve javne zgrade bile su u zastavama, autobusi i tramvaji u Rimu bili su također u zastavama. U noći su bile sve javne zgrade rasvijeljene. Godišnjica se je proslavila u znaku najveće srdačnosti i sloge između fašističkog režima i Vatikana. Tu je slogu potvrdila i fašistička i vatikanska štampa. U svim rimskim crkvama obavljene su svečane mise zahvalnice, zahvaljivalo se Bogu što je uspostavio »harmoniju« između svjetovnog i crkvenog Rima.

Vatikanski list »Osservatore Romano« donosi članak, u kojem kaže, da je peta godišnjica Lateranskog sporazuma svečani datum, jer je taj sporazum najveći vjersko-politički događaj. Talijanski državnik, Mussolini, koji je stavio potpis uz potpis Pape Pija XI na Lateranski sporazum, kaže »Osservatore«, koristio je miru, tako kao niko drugi, i izvršio je djelo za koje mu mogu svi zavidjeti. To će potvrditi historija. Pet godina mira, koje je donio Lateranski sporazum prošle je u znaku reformama na duhovnom i kulturnom polju, koje podavaju najveće nade.

Kako vidimo, u Vatikanu su zadovoljni i sretni sa stanjem koje vlada u Italiji poslije Lateranskog sporazuma. Ništa ne prigovaraju, nego naprotiv uzdižu Mussolinija, koji je potpisao taj sporazum »Osservatore Romano« nije se sjetio Julijske Krajine. Ili je možda istina, da u Vatikanu ono, što se u Julijskoj Krajini događa, ne smatraju toliko važnim, da bi to mutilo rimsku idilu.

Medjutim začudili smo se, kad je i jedan zagrebački katolički dnevnik na dan Lateranskog sporazuma u dva specijalna članka, velika i pompozna, veličao jednaki riječima kao i »Osservatore« Lateranski sporazum. Taj je list donio i članke o obilježnici krunisanja Pape Pija koja pada isti dan, ali specijalno Lateranskom paktu posvećena su dva članka, a ni riječi o prilikama u Julijskoj Krajini.

Ljubljanski »Slovenec« koji je orijentiran jednako kao i citirani zagrebački list dne 12 o. mj. kaže u člančiču pod naslovom »V Julijski Krajini se konkordat krši« doslovno ovo:

»Včeraj je tržaški škof dr. Alojzij Fogar opravil v katedrali sv. Justa slovesno službo božjo, združeno s »Te Deumom«, v zahvalo za sklenitev lateranskih pogodb. 11 februarja je namreč minilo pet let, odkar sta bili podpisani lateranski pogodbi. Službe božje so se udeležili predstavniki oblasti, duhovščina in redovništvo. 11. februarja 1929 sta bili v Lateranu podpisani takozvani lateranski pogodbi med Vatikanom in fašistično Italijo. S prvo pogodbo se je rešilo »rimsko vprašanje«. Vatikan je priznal Italijo in Italija majhno vatikansko državo. Druga pogodba pa je konkordat. Naj ob tej priložnosti pripomnimo, da fašistična Italija ne izpolnjuje niti minimalnih zahtev glede bogoslužja v Julijski Krajini, ki jih vsebuje konkordat. Ta poudarja vodilo, da se mora dušno pastirstvo vršiti po načelih katoliške Cerkve, v resnici pa fašistična Italija sistematično izganja iz slovenskih cerkva slovensko in hrvatsko besedo, pridigo in pesem: glavni državni pravdnik ne priznava naših duhovnikov in jim s tem odteguje plače, v deželo prihajajo mladi italijanski duhovniki ki spodirajajo slovenske. V Gorici še vedno ni nadškofa. V zadnjem času nam poročajo, da pritiskajo na cerkvene oblasti, da bi tudi v tržaško-koprsko škofijo prišla iz stare Italije deseterica italijanskih duhovnikov. Po konkordatu se torej cerkvene razmere v Julijski Krajini niso prav nič izpremenile v prid slovenskih vernikov.

Ovo što ljubljanski »Slovenec« piše savim je ispravno i u ovom svjetlu treba da gledamo Lateranski sporazum, da bi vidjeli kako je ona harmonija, o kojoj govori »Osservatore« lažna i kako je Lateranski sporazum ostavio jedno veliko pitanje neriješeno, štaviše, kako je jedno veliko pitanje još i pogoršao do maksimuma.

Mi ne treba da rekapituliramo čitavu onu kalvariju našeg svećenstva u Julijskoj Krajini, koja se odvijala baš poslije Lateranskog sporazuma, ne treba da osvježavamo uspomenu na velikog Sedeja i na tolike druge stvari. »Istra« stalno donosi obilnu kroniku konkretnih događaja, koji tvore tu historiju crkve i našeg jezika u Julijskoj Krajini poslije Lateranskog sporazuma. Citirajući, koji tu kroniku prate, imaju pravu sliku jednog stanja, koja im se živo upluta u dušu, naročito ako su dobri katolici i ako u iskrene vole i crkvu i svoj narod.

Ograničujemo se zato samo na jedan od najnovijih slučajeva, koji je vrlo karakterističan za odnos našeg naroda i crkve u Julijskoj Krajini i za odnos crkve i faš-

FAŠIZEM JE UNIČIL NAŠE GOSPODARSTVO

Trst, 7 feb. (Agis). — Vasi Vrtojba, Bukovina, Dornberg, St. Peter, Vogersko in druge, so gospodarsko popolnoma na tleh. Boben poje dan za dnev. Tako je samo na Vogerskem šlo v zadnjem času za majhen denar na boben pet kmetov, samih premožnih in nekadašnje dobro stojećih. Med njimi so tudi Marvini, Beltram, Žilman, Gregorič in drugi. Lepi sadovnjaki, v katerih so gojili zlasti breskve, propadajo. Ljudem se tudi ne plača truditi, ker imajo ž njimi samo zgube. Posetva je pokupila večji del šempeterske posejnice. Večina teh premožnih kmetov je propadla radi tega, ker so podpisovali menice in poročila za kredite, ki jih je nudil Istituto Credito Fondiario, za obnovu po vojni uničenih krajev. Medtem pa so pridelki in ostalo padli in niso zmogli več plačevati prevzetih obveznosti. V kratkem času je ravno cena vinu na debelo padla od 2.50 na 1 liro in še nižje, a sadje je zgubilo skoro vsako

vrednost radi konkurence laškega sadja. Ker je položaj izseljenecv tudi obupen, so ljudje doma, privezani kot sužnji na nekadašnje lastnih domovih.

FAŠISTOVSKI ADVOKATI ODIRAJO.

Gorica, 10. feb. (Agis). — Ljudje se v vseh obveznostih, ki jih vsiljuje država, ne znajdejo. Ne vedo koliko davka morajo plačati, niti kakšnega ne in kaj šele kdaj. Zato ni nič čudnega če zamude roke in temu sledi kazneni tuđi dražba. Seveda se ljudje v takih slučajih obraćaju na advokate. Ti pa prav neusmiljeno odirajo ljudi. Zračunavaju si stroške in ostale takse in kmete, kljub vsemu, tuđi sami tiraju na dražbo, za prav malenkostne vsote. Znan pa je tuđi slučaj, ko so bili samo advokatski stroški dveh dražbi, ki so se vršile istega dne v neki vasi goriške okolice, 5.500 lir, dočim je bila celokupna izdražena svota brez stroškova 15.000. Pri tem so vsi advokati skupni in edini.

MALA ANTANTA I PROMET STRANACA U ISTRI

Kako su se Talijani prestrašili Male Antante, koju stalno potcijenjuju

Pula, februara 1934. — Talijanska štampa vodi stalnu kampanju protiv Male antante i prikazuje tu međunarodnu grupaciju, koja je sve jača i jača, kao da ne bi ništa značila. Fašizam to mora da čini, jer samo ako se drugi ponizuju i prikazuju neznatnima, može Duce biti velik. U povodu nedavne konferencije Male antante kampanja je Italije bila naročito oštra. Bombe u vlaku, kojim su imali da dodju u Zagreb Beneš i Titulescu, bombe u štampi. I jedne i druge bombe po naredjenju iz Rima.

Ali ipak Italija se boji Male antante. U mnogim stvarima. Naročito u političkom pogledu. A i u privrednom. Ovih dana

(8. II.) donio je puljski list »Corriere Istriano«, a isto tako i tršćanski »Piccolo« članak, u kojem se piše s velikim strahom o opasnosti, koju prestavlja Mala antanta za istarska kupališta. Mala antanta odlučile su, da će organizovati svoj turizam tako, da će državljani Cehoslovačke i Rumunjske dolaziti na jugoslavensko more. To će teško pogoditi Opatiju, Brione, Portoroze i Gradec, kamo je ipak dolazio veliki broj Ceha. Talijanski listovi dižu zato očajan alarm i pozivaju vlasti, da predusretnu taj težak udarac, koji će Julijska Krajina doživjeti od organizovane Male antante.

U svakom slučaju, ovaj je alarm vrlo karakterističan.

RATNI PODZEMNI ROVOVI U ČIČARIJI

Vodice, februara 1934. Već je bilo govora u našoj »Istri« o gradjenju tunela na našoj Zbevnici. Ovog Vam puta hoćemo da opišemo kako je izgradjen taj tunel. Na istočnozapadnoj strani Zbevnice, sa otvorem koji gleda prema Trsteniku, udaljeno od ceste koja veže Obrov—Buzet, okolo 500 m, nalazila se je jedna podzemna jama, koja je sa svojom dubinom prodirala daleko u nutrinu brijega. Tu su jamu mnogo proširili i ujedno prokopali, tako da se može i kolima unutra ući, a izlazi se na drugoj strani brijega, t. j. na sjevernoj strani, nad Danama i to kraj same šume Presike tako da sa ove strane nije moguće zapaziti vrata ovog tunela. Tunel je sav betohiran, a u unutrašnjosti tunela u brijegu iskopani su i lijevo i desno još i drugi rovovi po strani, i to na više mjesta u nutrinu. Po ovim je rovovima smješteno i natrpano mnogo eksplozivnog materijala.

Nijedno civilno lice ne smije doći do ovih tunela i rovova. Na jednoj i drugoj strani tunela napravljene je stan za stražare, koji ne dozvoljavaju pristupa.

Nekoliko dana prije Božića počeli su stavljati do ovog tunela nekakvu žicu i to iz Buzeta. Ova je žica zakopana u zemlju i na tom radu zaposlene su samo 4 o-obe i to iz talijanskih južnih krajeva. Niko ne smije da se približi ovome radu do 100 m daljine. Niko ne smije pogledati kakva je ovo žica. Ali ipak ništa se danas ne da sakriti, a da se ne može saznati. To je električna žica, koju će deveseti u tunel i, kako smo doznali, u slučaju rata bi iz daljine mogli da zapale eksploziv, kojega su natrpali u unutrašnjost brijega.

O ovome radu u našim krajevima ne smije nitko ni riječi da kaže. Strogo je zabranjeno o tome govoriti i širiti vijesti. — (616)

KARABINJERI UBILI IZ PUŠKE BOLESNOG ISTARSKOG SELJAKA

Tri hitca iz karabinerske puške u čovjeka poremećena uma.

Pula, februara 1934. — Na Labinštini se dogodilo nešto, što je izazvalo zgražanje čitave Istre i što mora da izazove zgražanje svakog kulturnog i civilizovanog čovjeka, koji za događaj čuje. Dne 8. februara ubili su karabinjeri sa tri hitca iz puške u Markotinima seljaka Matu Stemberga, starog 48 godina. On je bio od nekog vremena duševno bolestan. Imao je biti odveden u duševnu bolnicu. Općinski liječnik je uručio sve stvari u vezi s time. Da ga odvedu u bolnicu dobili su nalog općinski sluga i karabinjeri. Oni su 8. februara došli pred kuću bolesnika i pozvali ga da izidje, pod izlikom, da ima s karabinjerima da uredi neke stvari u vezi s nekom penzijom. Tako pišu »Corriere Istriano« i tršćanski »Piccolo« od 9. februara. Kako ti listovi pišu bila su pred vratima 3 karabinjera i brigadir. Ali Stemberga se nije dao, nego je izišao, navodno, sa sjekikom u ruci i uputio se prema brigadiru. »Corriere Istriano« kaže, da je imao namjeru, da mu sjekikom razbije glavu. U tom momentu, kaže puljski list, odjeknula su tri hitca i Stemberga je pao mrtav. Donosimo to mjesto iz puljskog lista u originalu:

Brandendo la poderosa arma, il disgraziato s'aventava contro il brigadiere, coll'intenzione di fracassargli il capo. Di fronte all'imminente mortale minaccia, rintonavano tre colpi d'arma da fuoco e lo Stemberga cadeva ucciso.

Tršćanski »Piccolo« medjutim kaže o tome ovo:

Alla vista dei militi lo Stemberga, che si era preventivamente armato di una scure, si avventò minacciosamente contro il brigadiere, che animosamente vi si era fatto incontro. Vedendo il loro superiore in gravissimo pericolo di vita, i militi sparavano allora contro lo Stemberga uccidendolo.

Prema onome što »Piccolo« kaže izgleda, da je brigadir bio u vrlo velikoj opasnosti, i da su zato ostali karabinjeri baš radi toga, jer je njihovom pretpostavljenom prijetila smrt, pucali u bolesnika.

Ne treba biti naročito »policijski naobražen«, da se opazi, kako tu nije nešto u redu. Ta sjekira nad glavom brigadiera i ta tri hitca u čovjeka, koji drži sjekiru ne mogu se nikako zamisliti u istom momentu. Zar se nisu karabinjeri bojali, da će ubiti svog pretpostavljenog tim hitcima? Ako je Stemberga bio tako blizu brigadiera oni nisu mogli pucati. A ako nije bio tako blizu, oni nisu trebali pucati. Kako je, dakle, bilo? Teško je stvari rekonstruirati, ali svakako jasno je, da je to još jedan slučaj, koji dokazuje s kako se velikom lakoćom u Istri ljudi ubijaju iz karabinjerskih pušaka. Onaj slučaj na Poreštini, gdje je ubijen nedavno Danilo Štifanić i sad ovaj na Labinštini dva su tipična slučaja, koji govore o zvjerstvu fašističke policije u našoj zemlji.

zma u Julijskoj Krajini o petoj godišnjici Lateranskog sporazuma. Već smo u posljednjem broju javili, da su pred koprskim sudom osudjene na 3 mjeseca i 10 dan zatvora Uršula Bertokova i Antonija Glavinca, a na 2 mjeseca i 19 dana zatvora uvjetno pet drugih seoskih žena iz jednog sela na Koprštini, koje su bile optužene, da su u procesu pjevale nabožne pjesme na slovenskom jeziku. Već ta osuda, bez ikakvih komentara, dovoljna je, da izazove najgoričenije misli i da svjedoči da konkordat između fašističke vlade i Vatikana doista ne zadovoljava, jer nije donio svim vjernicima u Italiji ono što bi bio morao da donese: zaštitu njihovih religioznih osjećaja i garanciju da im se u slučaju, kad se mole Bogu na svom jeziku ne će dogoditi da ih fašistički sud kažnjava sa zatvorom.

Kad bi konkordat bio onakav kakav treba da je, onda se ne bi događalo, da sud osuđuje zbog slovenskog pjevanja pobožne žene i ne bi se dogodilo, da se na sudu kaže, da je i sam tršćanski biskup naredio da se u slovenskom selu na koprštini pjeva u crkvi i procesijama samo talijanski. »Corriere Istriano« od 7. februara, pišući o procesu u Koprju, kaže:

»Treba zabilježiti, da je župnik u selu dogovorno s biskupom tršćansko-koparske biskupije, naredio, svojim župljanima da pjevaju samo na talijanskom jeziku u crkvi, a i izvan crkve za vrijeme procesije iz shvatljivih (?) razloga. On je ustanovio jedan zbor koji bi pjevao talijanski i koji je od njega vođen. To zato da bi se izbjeglo slavensko pjevanje, koje ne smije (?) biti tolerirano u jednoj talijanskoj provin-

ciji kao što je Istra, petnaest godina poslije oslobođenja.

»Piccolo« od 7 o. mj. kaže, da je župnik Sireca, kad je došao u selo, našao dva zbora, jedan slovenski i jedan talijanski, i ta dva zbora borila su se međusobom. On je zato poradió da se slovenski zbor učine i formirao je jedan zbor. »Piccolo« kaže: »O tome je bio upućen i biskup«.

Dne 1. oktobra lanišnje godine dolazi do incidenta. U slovenskom selu, za vrijeme procesije na dan Majke Božje, žene su pjevale slovenski, uza sve to, što je postojao talijanski zbor, i to izazivlje smetnju. Fašistički učitelj Tullio vodio je talijanski zbor u procesiji i on je, navodno, morao da miri svoje pjevače da ne napadnu žene koje pjevaju slovenski. Radi toga je župnik morao da obustavi procesiju i zato dolaze slovenske žene pred sud i bivaju osuđene radi smetanja javnog reda (»ordine publico«), radi smetanja fašističkog reda, koji u državi vlada.

Jasno je onome, ko stvari promatra onako kako treba, da stvarno postoji jedna »harmonija« između Vatikana i njegovih organa i fašističke vlade i njezinih organa, a ta je u tome, da se čak i biskup i onaj fašistički učitelj slažu u tome, da u slovenskom selu slovenske žene ne smiju pjevati slovenski. Fašistički sud sankcionisuje tu »harmoniju«, dijeljenjem zatvora slovenskim ženama. I zato, jer postoji ta harmonija župnik mora da na sudu svjedoči protiv žena, koje su slovenski pjevale. On je na istoj liniji, na kojoj je fašistički učitelj i karabinjerski tenente, oni svi zajedno vi de i priznaju da su žene svojim slovenskim

pjevanjem učinile prestupak, koji je na sreću završio samo sudom i zatvorom, a mogao je da izazove nekoje fašiste u sprovodu da na licu mjesta fizički obraćunaju sa tim ženama i da sve svrši eventualno i krolju. Na sudu se tako govorilo i fašistički učitelj Tullio smatra velikom svojom zaslugom što je spriječio svoje ljude da u »pravdom« bijesu u procesiji ne učine pokolj...

I to je dakle ta »harmonija« između Vatikana i fašističke države, karakterisana ovim malim ali vrlo značajnim detaljima iz jednog sela u Istri i jednog procesa koji je završio zatvorom.

Mi medjutim mislimo, da se crkvene stvari i onaj mir koji traži crkva u duhu svojih načela ne slažu s ovime i da prave harmonije između prave crkve i fašizma nema. Crkva naučava po naučavanju Kristovu, da je na nebu jedan Bog za sve narode i da svi narodi mogu moliti Boga u svojim jezicima. I još mnoge druge stvari crkva i vjera naučavaju, koje se u Italiji ne poštuju i još mnoge stvari nisu ni u Julijskoj Krajini ni u Italiji u saglasnosti s vjerom i Kristovim načelima i zato o pravoj harmoniji nema govora.

Zato je Lateranski sporazum sličan samo onoj osudi u Koprju: svi su tom osudom zadovoljni i fašistički sud i fašistički učitelj, i župnik i biskup Biskup nije protestovao da se osuđuju nevine žene i mimo pozitivnih zakona, jer nema takovog zakona i nema u konkordatu točke, koja kaže da je zabranjeno slovensko pjevanje u crkvi. Svi su isto tako zadovoljni i Lateranskim paktom, ali pravi katolici mogu ipak o niemu da imaju svoje mišljenje. — (im)

NAŠA PROPAGANDA MEDJU OMLADINOM

Pred osam dana smo iznijeli neke smjernice za našu propagandu ovdje, ali nismo spomenuli jedno najvažnije polje naše propagande. Nismo govorili o propagandi među omladinom, jer to pitanje zahtijeva jednu posebnu obradu i po važnosti i po samom načinu propagande. Osim toga postoje tu dva problema: propaganda među emigrantskom djecom i omladinom, i propaganda među omladinom uopće.

Iako je teško u praksi odlučiti jednu propagandu od druge, jer naša omladina ne živi odijeljeno, nema posebnih škola, a niti ne živi u posebnim emigrantskim kolonijama, ipak se mora naći načina da se svu našu omladinu, i onu koja se rodila ovdje, i onu koja je emigrirala, barem duhovno poveže. To se kod te naše omladine može da djeluje direktno, može u srednjim školama, a najvažnije bi bilo djelovanje preko roditelja. Naša bi omladina trebala da iz kuće nosi našu opću ideju, i da tako i vani, u društvu i među svojim drugovima, sudjeluje aktivno, pa makar i nesvjesno, u našoj propagandi. Jer sama svijest o tome da je emigrant i pričanje o kraju iz kojega potiče, samo to je već uspješna propaganda.

Propaganda među omladinom uopće morala bi da ide u prvom redu preko škole. To je najkraći i najlakši put.

I u programu za osnovne škole predviđeno je da se djecu pouči o našim krajevima pod tuđom vlašću, a u srednjim školama je već to pitanje obuhvaćeno u zemljopisnoj pouci, povijesti i književnosti, jer je Julijska Krajina geografski, historijski i kulturno samo jedan dio naše države. Ali ta pouka, i u osnovnoj i u srednjoj školi, može da bude obuhvaćeno samo u toliko u koliko je nastavnik spreman i voljan da to pitanje posebno, i sa određenim ciljem obradjuje.

Mi moramo, dakle, da u našu propagandu među omladinom angažujemo dva najvažnija faktora: roditelje emigrante i nastavnike uopće.

Mi smo raštrkani po cijeloj državi. Mnogo je emigranata koji ni ne znaju da postoji ovdje neka jača naša organizacija ni naš list. Mnogi su već na putu da se potpuno asimiliraju, ako ne već roditelji, a ono djeca sigurno. Prvi bi nam posao bio da te roditelje upoznamo sa našom općom idejom; da se nađe puta i načina kako bi se moglo stalno na njih djelovati. To ne bi bilo nemoguće, a nebi zahtijevalo ni neki veći novčani izdatak. Kada bi mogli iz jednog centra tako djelovati na sve naše emigrante, time bi postigli da svi emigranti aktivno učestvuju u našoj propagandi, u prvom redu među svojom djecom.

Drugi faktor su nastavnici. Mi moramo sve nastavnike — od onih u osnovnoj školi pa dalje — upoznati s Julijskom Krajinom. Ali ne samo upoznati, već moramo nastojati da svi ti ljudi uvide opravdanost naše borbe — da svi oni osjećaju s nama i da svi osjete da im je dužnost da nam pomognu. Ta propaganda, uz one opće smjernice koje smo istakli u prošlom broju, morala bi da bude i posebno upravljena na nastavnike.

Jezgra te akcije morali bi da budu nastavnici emigranti. Ovdje ima sigurno pet šest stotina naših učitelja. Najviše po selima, a manji broj učitelja i profesora po gradovima. Mnogi su se istakli svojim praktičnim i teoretskim radom ne samo na pedagoškom polju, već i kao saradnici u raznim organizacijama i listovima. Ali ipak je najveći broj odsječen od naših emigrantskih centara i nije u dodiru s našom akcijom. Trebalo bi naći načina da se sve te nastavnike, porazbacane po svima krajevima države, poveže, i da se tako zajednički djeluje. To ne bi bilo teško, jer je ogromna većina naših učitelja željna i voljna da da sve što može, a može mnogo, ali je ovako u nemogućnosti da bude u stalnom dodiru s jednim centrom, koji bi morao da daje smjernice i materijal za našu propagandu. Baš zato što nas ima svugdje, od najzabitnijega sela do prijestolnice, može uspjeti da svaki naš učitelj bude u svome kraju jedna podružnica naše opće akcije. Jer učitelj, a i svaki čovjek uopće, ako ima volje može da djeluje u svojim stručnim organizacijama, a da djeluje i na drugove neemigrante u svojoj okolini.

Tom povezanošću naših učitelja emigranata olakšano bi bilo djelovanje na ostale nastavnike u državi. Svima nastavnicima moramo dati mogućnost da se upoznaju s nama; da upoznaju naše krajeve i da uvide opravdanost naše akcije. Jer oni moraju najprije da nas znaju, da nas i zavole — jer jedino ono što se pozna može da se i voli — pa da mogu usaditi u srca povjerenje im omladine ljubav za naš narod u ropstvu. Jedino preko ljudi koji će osjećati s nama, moći će da u omladinu udje prožinjeno znanje o našem narodu; jedino tako će ta omladina osjetiti da smo i mi dio ovologa naroda, i jedino tako će naši problemi postati i problemi sve omladine.

Uz tu pripremu omladine sa strane učitelja, moramo i mi nastojati da mladeži damo mogućnost da se i van škole interesuje i upozna sa našom stvari. Morali bi pružiti toj omladini materijal po kome bi nas još bolje i svestranije upoznala. Jer sa samom poukom u školi ne možemo se zadovoljiti. U školi, ni uz najbolju volju, ne može nastavnik posvetiti mnogo vremena našim problemima.

Uz list »Mladi Istranin«, koji je uglavnom za djecu osnovnih škola, morali bi djelovati i preko drugih listova. A mi imamo i dobrih omladinskih pisaca, pa bi i ostali omladinski listovi sigurno donasali i

DA LI JE ISTARSKIM RUMUNJIMA BOLJE NEGO NAMA

ili su fašisti vješto prevarili rumunjskog profesora, koji je posjetio naše »čiribirce«

Pula, februara 1934. — Poznato je, da u Istri ima par sela, u kojima žive takozvani »čiribirci«, potomci doseljenih Rumunja. Oni su sačuvali svoj jezik i neke običaje i predstavljaju bez sumnje interesantan etnički slučaj. Za te Rumunje interesuju se u Rumunjskoj i već je nekoliko puta neko došao, da ih posjeti. U Rumunjskoj se pišu rasprave o njima u naučnim časopisima. I sad je nedavno bio u tim rumunjskim selima profesor dr. Sever Pop iz Cluja. On je tamo profesor na univerzitetu. Po svom povratku u Rumunjsku poslao je predsjedniku istarske pokrajine Conte Lazzariniju pismo, u kojem veliča zasluge Italije u postupku s istarskim Rumunjima. On kaže:

»Odlični i plemeniti gospodine, za vrijeme mog boravka prošlog septembra u rumunjskim selima u raškoj dolini, imao sam prilike da se divim grandioznom djelu koje je izvedeno od Vašeg Gospodstva u korist istarske zemlje, a naročito u korist zone, koju obitavaju Rumunji, koji iz Vašeg djela mogu da povuku motive i poticaja za obnovu svog gospodarstva i za podizanje svojih građanskih i zdravstvenih uslova. O novim prilikama, koje su stvorene za Rumunje u Istri morat ću da referiram u jednoj svojoj opširnoj konferenciji, koju ću

ilustrirati brojnim projekcijama i te će projekcije bolje nego najkiceniija riječ dokumentovati i otkriti nama Rumunjima značenje beneficija, koje uživaju istarski Rumunji od Konzorcija kojemu ste Vi na čelu, naročito u Raškoj dolini, gdje je isušeno jezero i obnovljen kraj Vašim djelom bonifikacije i regeneracije škrtog istarskog tla. Primite, gospodine predsjedniče, izraz mojeg najdublje poštovanja i zahvalnosti — Dr. Sever Pop.«

Tako piše taj rumunjski profesor Pop. Sad, nije nam jasno, kako je konte Lazzarinij uspio, da tog Rumunja ovako zagrije za bonifikaciju raške doline, koja je očito izvršena u korist Lazzarinija samog i talijanskih kombatanata, koji naseljavaju taj bonificirani kraj, a nipošto u korist siromašnih čiribiraca. Što je moglo da zabljesne rumunjskog profesora, koji mora da nosi vrlo debele očale? Zar nije rumunjski profesor vidio, da i u rumunjskim selima ljudi teško gladuju, kao i u slavenskim, zar nije vidio, da i u njegovim selima postoje talijanske škole, dok je ranije postojao ipak učitelj rumunjskog jezika? Zar nije vidio, kako se i u tim selima u azilima odnarođuju mali čiribirci, kao i mali Jugoslaveni? Ako to nije vidio, onda je imao — »razloga«, da ne vidi...

„Tribuna“ se istrčava sa statistikama o manjinama

a zaboravlja metode talijanske statistike s obzirom na Jugoslavene u Julijskoj Krajini

Trst, februara 1934. — Rimski dnevnik »Tribuna« donosi članak pod naslovom »Come si fanno le statistiche in Jugoslavia« (Kako se prave statistike u Jugoslaviji). U tom članku »Tribuna« se zgražava nad time, što u statistici o pučanstvu u Jugoslaviji nisu uneseni Makedonci kao manjina, nego su uklopljeni u broj sa Srbima, kao da bi bili Srbi. »Tribuna« je zbog toga upravo ogorčena, škanalizirala se i protestuje zbog takvog postupka, koji je »ne-civilizovan«...

Medjutim slavna »Tribuna« kao da zaboravlja, da talijanske statistike o stanovništvu nikako ne uzimlju u obzir, da u Julijskoj Krajini postoje Jugoslaveni i da u Južnom Tirolu postoje Nijemci. Dok je to u statistikama od 1921 bilo razvidno u onima od 1931 te rubrike uopće nema, nego su svi talijanski stanovnici podijeljeni kao »Talijani«. To je Italiji konveniralo, jer bi u protivnom slučaju morala da zabilježi, da u Julijskoj Krajini ima više Jugoslavena nego Talijana, pa je zato tu rubriku u svojoj državnoj statistici jednostavno

izostavila. Što kaže na ovo »Tribuna«? Da li će se i na ovaj postupak Mussolinija zgražati, kao što se zgraža zbog Makedonaca u Jugoslaviji? Da li je i ovo »ne-civilizovan«...

JUGOSLAVIJA I MANJŠINE

O položaju nemške manjšine u Jugoslaviji se je nedavno izjavio nemški poslanec dr. Moser sledeće: Kar se tiče naših kulturnih manjšinskih zahtev, mi je posebna čast, da javno izjavim, da so se lotili ureditve tega vprašanja predsednik parlamenta dr. Kumanudi, ministriški predsednik dr. Srškić in pravni minister Maksimović že pred tremi leti. Leta 1930 in 1931 so se določile osnove za ureditev šolskega vprašanja in s tem se je manjšinsko vprašanje postavilo na trdnješe podlago. Državniška previdnost je gospode dovedla do spoznanja, da je ugoditve zahtevam nemške manjšine v interesu države. Niso nam izkazali te usluge na škodo jugoslavenske nacionalne misli, marveč iz uvidevnosti pravih državnikov.

Da li će tribunal u Vidmu pripasti apelaciji u Veneciji

ili će ostati uz tršćansku apelaciju

Trst, februara. — Često dolazi izmedju Talijana u Julijskoj Krajini i Rimu do napetih momenata zbog stvari, koje su slične slučaju videmskog tribunala. Rim želi, da administrativnim vezama s Venecijom izbrise one regionalne granice, koje čine od Julijske Krajine neko posebno tijelo. Tršćanski Talijani su protiv toga. Oni žele, da Julijska Krajina ostane jedna zasebna cjelina. Zato su oni bili neugodno pogodjeni i onom naredbom Vatikana, da biskupije Julijske Krajine pripadnu patrijarhi u Veneciji. U Rimu misle, da se ovakvim mjerama Julijska Krajina jače veže na Italiju i da se realizuje talijansko jedinstvo, a tršćanski Talijani kažu, da je to oslabljivanje talijanstva u Julijskoj Krajini.

Pred nekoliko dana imala je videmska »Commissione Reale degli avvocati« u Vidmu svoju posljednju skupštinu. Ta je organizacija po novim zakonima ukinuta, i prije razlaza izglasala je jednu rezoluciju, u kojoj se izražava želja, da bi se videmski tribunal pripojio apelaciji u Veneciji.

Tršćanski »Piccolo« na to oštro reagira. U svom broju od 9 februara donosi članak, u kojem kaže najprije, da se rezolucija videmskih advokata mora osuditi već zato,

jer takve rezolucije nisu u skladu s novim fašističkim duhom. A zatim kaže, da problem, koji su potakli videmski advokati »izgleda malen, ali nije malen«. Taj problem treba gledati u svjetlu mnogih stvari »koje se ne smiju javno govoriti«. U svom članku »Piccolo« kaže, da je — uostalom — rezolucija od mnogih advokata u Vidmu prihvaćena, a da oni i nisu saglasni s njome. Videmski Tribunal mora ostati u vezi s Trstom, a ne s Venecijom. »Piccolo« kaže:

»Neka se, za Boga, ne rektificiraju granice u ovom ili onom sektoru administrativnog života ovih provincija! Jedino o stabilnosti postojećeg reda možemo se nadati stalnim beneficijama u interesu talijanstva na granici«.

TALIJANSKE KNJIGE O DALMACIJI

»Gente di Dalmazia«.

Trst, februara 1934. — Knjiga »Gente di Dalmazia« koju je napisao Ubaldo Scarpelli, a ima za svrhu propagandu o talijanstvu Dalmacije, izišla je ovih dana već u drugom izdanju. — Jedan delikatan odnos: Julijske Krajine i Italijaf

one ideje za koje se ona bori — jedino te ideje imaju budućnost i dolaze do ostvarenja, ako se temelje na pravdi i poštenju.

A pitanje našega naroda u Julijskoj Krajini je u prvom redu pitanje pravde.

TONE PERUSKO

UČITELJSKI PODMLADAK I JULIJSKA KRAJINA

Primjer zagrebačke učiteljske škole. Kult istre počeo se lijepo gojiti na drž. učiteljskoj školi u Zagrebu i to nastojanjem direktora g. P. Muždeke koji pokazuje naročite simpatije prema našoj porobljenoj zemlji te je prisustvovao i komemoraciji Rapalskog dana koju je društvo »Istra« bilo priredilo. Na programu proslave Sv. Save i Strosmajerovog dana koje je priredila učiteljska škola bile su i ove deklamacije: »Mojoj Istri«, »Brod u noći«, »Jadrano« (od R. Katalinića Jeretova), zatim »Zima u porobljenom kraju«, »Mi ne damo našeg mora« (od I. A. Kraljića) i Nazarovove pjesme: »Brat i sestra«, »Djeca i galbovi«. — Naročiti uspjeh i duboko suosjećanje prema braći u ropstvu postigla je pjesma »Mojoj Istri« koju je s puno osjećaja izvanredno lijepo deklamirala učeničica I razreda vježbovnice Jakovčević Smilja. Mi sa zahvalnošću i priznanjem ističemo ovo plemenito nastojanje

STOPEDESET HILJADA LIRA ZA KNJIGE »DRUGO-RODNE« ŠKOLSKE DJECE

Trst, februara 1934. Na kongresu fašističke stranke, koji je prošli mjesec održan na Sardiniji, generalni sekretar fašističke stranke Starace odredio je 150.000 lira za nabavak talijanskih školskih knjiga slavenskoj djeci u tršćanskoj pokrajini, da bi si renje talijanstva što brže napredovalo.

»JUGOSLAVO« ILI »CIUCOSLAVO«.

Kako su duhoviti i fini!

Pula, februara 1934. — O, vrlo su fini i duhoviti fašisti! Eto, još jedan primjer tih krieposti, karakterističan i u svijetlu međunarodne kurtoazije. Jedan čitatelj pita redakciju »Corriere Istriano« u svojoj ignoranciji tipičnog južnjaka, da li je pravilno da se kaže »ciucoslavo« ili »jugoslavo«, a list mu odgovara u listici uredništva ovako:

»Mancin-Kuo — Si dice jugoslavo e non »ciucoslavo«. Quest'ultimo viene detto e scritto in senso dispregiativo, quando si vuol indicare il serbo, come un somaro, per non dire di peggio«.

Donosimo u originalu, jer bi prevod na naš barbarški jezik škodio »finesi« i »duhovitosti«...

OČAJNE PRILIKE RIBARSTVA U LIBURNIJI

Protest kod opatijskog podeštata.

Opatija, februara 1934. — Ovih dana došla je jedna velika grupa ribara iz ovog kraja općinskom podeštatu, da protestiraju protiv strogih mjera, koje su poduzete na štetu ribarstva u tom dijelu Istre. Ribari su u svom protestu naročito naglašavali, kako ribari u Jugoslaviji uživaju sve pogodnosti i kako im dobro ide, dok je Italija uvela u Istri takove zakone, da ribar ne može napred. I opatijski se ribari tuže na to, da im talijanski čozoti svojim motornim ladjama i svojim specijalnim mrežama odnose svu ribu i uništavaju mreže. Opatijski podeštata je obećao, da će se za njih zauzeti. A šta je drugo i mogao, nego da obeća.

UHAPŠEN NA GRANICI, KAD JE HTIO PREĆI U JUGOSLAVIJU

Novo osude.

Trst, februara 1934. — Tršćanske novine javljaju, da je kod Hotedrčice bio uhapšen Viktor Minkuš Andrijin, kad je htio preći preko granice. — Predan je sudu.

Na 3 mjeseca zatvora i 2000 lira globe osuđen je Mario Kristijančić iz Podgorice jer je prešao granicu bez putnice. Milko Trpin Josipov, star 22 godine iz Grgara, osuđen je na 6 mjeseci zatvora, jer se nije prijavio na stavnju.

EKSPLOZIJE VOJNEGA MATERIJALA

Se o strašni nesreći u Ločniku pri Gorici.

V prejšnji številki je naš list prinisel vest o težki nesreći, ki se je zgodila zaradi od vojne ostalega streliva. Danes prinašamo točnejše podatke. Fabij Sfiligoj, star 51 let je popravljaj latnik pred hišo in pri tem uporabljal cev napolnjeno z želatino. Cev se je radi udara razpočila, razmesarila Sfiligoja, ubila Marcelo Jakin staro 40 let in Alojzijo Prinčič staro 27 let iz Kozane v Brdih, ki so se ravno v tistem trenutku peljale na kolesih po cesti, katera gre tik Sfiligojeve hiše, nadalje je bila ranjena njegova hčlj v rame. Prednji del hiše je močno poškodovano in gotovo bi ubilo tudi njegovo ženo, če bi bila v hiši, a je slučajno tisti trenutek šla k sosedu.

Smrtna nesreča radi eksplozije vojnega materijala se je zgodila tudi v Vrtojbi. Devetak Ivan, star 47 let je opravljal na svojem vrtu pomladanska dela in je z motilko zadel ob granato, ki ga je na mestu ubila. Kdaj bo konec teh nesreč? Zakaj se vlada tudi za te stvari nekoliko ne pozanima in ne organizira kako »battaglio« za nabiranje streliva? — (Agis).

BOBEN POJE.

Podmetec, februara. (Agis) — Na Slapu je preteklo leto prišlo na boben posestvo in trgovina Lukmana Tomaža (vulgo Rabar) baje radi slabega gospodarstva. Družba pa je napovedana tudi pri posestniku Krivicu Viktorju (vulgo Štrukelj), ki je že popolnoma zadolžen, a je bilo pred leti še brez vsakega dolga.

DROBIŽ

Fr. Bernardi iz Ankone, po poklicu urar, star 66 let, stanujući v Gorici, je bil kaznovan pred goriskom sodišću na 6 mesecev zavora radi žalitve policijskega komesarja. Zgorela je hiša J. Merljaka iz Volčje-drage, škoda znaša 15.000 lir. Požar je uničil hišo in gospodarsko poslopje Rudolfa Rijavca iz Ravnice pri Crgarju in naredil 80.000 lir škode.

V Velikih Zabljah je umrl po 10 mesecih bolesti Filip Merkelj, krojaški mojster, star 58 let. Pokojni je zapustil ženo in 5 otrok. Bil je daleč naokrog znan kot dober in vesten krojač. Preostali naše sozaljce.

Pred kratkem je Poljska naročila v tržaskih ladjedelnica dvie motorni ladji, vsaka bo imela po 15.000 ton. Umrl je u Trstu A. Rebek, svetnik v pokoju. (Agis).

FAŠISTIČKA I ANTIFAŠISTIČKA ITALIJA

NA OTOKU PONZI JE ŽIVOT NEPODNOŠIV

Stanje je napeto — Konfinirani štrajkuju korespondencijom
Represalije policijskih vlasti — Ranjen je Giorgio Amendola

Trst, februara 1934. U jednom od posljednjih brojeva javili smo, da je fašistička policijska vlast u logoru za konfinirane na otoku Ponzi uvela stroge mjere, kako bi život konfiniranih bio što težji. Zabranjeno je, da se konfinirani dopisuju s ljudima, koji nisu njihovi direktni rođaci. Sad saznajemo još neke daljnje interesantne detalje o životu na otoku Ponzi:

Konfinirani, koji žive na otoku Ponzi podvrgnuti su sve novim i novim šikanacijama. Fašizam preko svojih brava nastoji na sve moguće načine, da bi ogorčio život onima, koji su osuđeni na konfinaciju. Najgornja naredjenja provode su s najvećom bezobzirnošću. Ali konfinirani na otoku ne pokazuju nimalo volje, da žrtvuju čitav svoj ponos i dostojanstvo čovjeka. Zato dolazi do incidenata i do provokacija od strane policijskih organa i fašista u crnim košuljama, koji dolaze na Ponzu da bi izazivali antifašiste.

Ovih dana bio je ranjen konfinirani Giorgio Amendola, sin bivšeg vodje talijanskih liberala i ministra Giottani

Amendole, koji je također umro od ranja fašističkih škvadrata. Giorgio Amendola je ranjen dosta teško u glavu od fašističkih provokatera, koji su bili poduprti milicijom. Napali su ga golorukog i isprebijali ga.

Neraspoloženje zbog odredba o korespondenciji je medju konfiniranimi veliko. Konfinirani su odlučili, da će se boriti protiv nečovječjih naredaba o dopisivanju štrajkom, to jest oni neće da pišu nikome, pa niti onom jednom članu porodice, komu mogu da pišu. Ta je odluka konfiniranih bila shvaćena od direkcije logora kao gest pobune i direktivna prijetnja, da će uvesti nove, daleko teže mjere, ako se konfinirani ne odluče, da pišu.

Na Ponzu je došao jedan inspektor javne sigurnosti iz Rima, da ispita situaciju. Ali, da se vidi kako je dolazak toga inspektora povoljan za konfinirane, dovoljno je naglasiti, da je baš za vrijeme njegovog boravka bio ranjen Giorgio Amendola. Možda je i on sam naredio, da se ovakvim napadajima uplaše konfinirani.

POBUNA UTAMNIČENIH U TAMNICI PIANOSE

Tamnica, u kojoj su zatvoreni bolesni od tuberkuloze, odlikuje se sa svojom nezdravošću

Trst, februara 1934. — Sve su talijanske tamnice na glasu po svojem nehigijenskom uređaju. Pa tako je očajno nehigijenska i tamnica u Pianosi, koja je određena za bolesne zatvorenike. U toj tamnici tuberkulozni politički kažnjenci imaju manje izlaska na zrak, nego kažnjenci u ostalim talijanskim tamnicama. Oni su zatvoreni u vlažnim ćelijama punim bakcila... I ne mogu da uživaju sanatorij, koji je nedavno izgrađen i u koji su poslani prvenstveno obični zločinci. Za političke kažnjence ne važe takve pogodnosti. Radi toga su se nedavno politički kažnjenci, medju kojima ima i teških bolesnika, počeli ozbiljno buniti, da bi došli do minimu-

ma prava, koje im daje pravilnik tamnice. Da bi se pobuna ograničila direktno je dala i nekim političkim kažnjenicima neke pogodnosti, ali to je bilo tek toliko, da se ostali zasljepe. U posljednje vrijeme kažnjenci u Pianosi izražavaju opet veliko nezadovoljstvo, jer vide, da je cilj fašističkog režima ovaj: uništiti svim sredstvima što više onih, koji su protiv njega. I Pianosa služi tom cilju. Ovih dana je u zatvoru umro politički kažnjenic antifašista Delfo Mannini iz Siene, osuđen na 12 godina zatvora. On je umro u ćeliji, a u sanatorij, koji je uz tu tamnicu za bolesne specijalno izgrađen, nisu ga htjeli poslati.

ŽENE POLITIČKE KAŽNJENICE I NJIHOV ŽIVOT

Ženska tamnica u Tranima

Trst, februara 1934. — Postupak sa ženama u talijanskim tamnicama, ako su one političke kažnjence, užasan je. Narocito je neopisivo grozan život u ženskoj tamnici u Tranima. Goreg postupka ne može se zamisliti. Žene su u toj tamnici podvrgnute svim mogućim mučenjima, koliko od strane direkcije, toliko od strane osoblje, koje ih nad-

gleda, sastavljenog od časnih sestara. Protiv političkih kažnjencia provodi se režim »segregazione cellulare«, to jest zatvaraju se u ćelije, ma da je prema kaznenom zakonu to ukinuto. Zabranjeno je čitanje knjiga, da bi se tako otešao život kažnjencia, kojima su ipak dani prolazili brže u čitanju i studiju. Zabranjen je rad i zajedničko za-

BROJNE ARETACIJE U RAZNIM KRAJEVIMA ITALIJE

Talijanski antifašizam ne miruje — to dokazuju aretacije

Trst, februara 1934. — Saznajemo, da je u posljednje vrijeme fašistička policija u raznim krajevima Italije postala vrlo aktivna. Na svim se stranama vrše brojna nova hapšenja. Pune se zatvori sve novim i novim antifašistima. Koliko se javi novih članova za fašističku stranku, toliko se antifašista hapsi... Mnogo je uhapšenih u Mussolinijevoj Romanji. Tamo je izgleda policijska reakcija najsirovitija. U Ravenni je provedeno desetak aretacija. U Lugu u Romanji je uhapšeno dvanaest antifašista. A provedene su aretacije i u San-

tarcangelu, Gambetoli, Ceseni i Forliju. U Mussolinijevoj Forliju najviše mrže Mussolinija... Medju aretiranimi ima manualnih i intelektualaca, a ima i nekoliko ljudi iz takozvanih viših krugova. U San Vittore su aretirali čak i neke fašiste, koji su postali nevjerni: medju ostalima je i »fiduciario« tamošnjeg »Circolo fascista«. Aretacije su provedene i u Mercato Barello, Faenzi i Imoli. Aretacije su većinom motivirane time, da su aretirani širili subverzivnu štampu.

Stalno raste broj „delikata“ protiv fašističkog reda

Iz izvještaja ministarstva unutrašnjih poslova

Trst, februara 1934. — U talijanskom takozvanom parlamentu pročitalo je nedavno izvještao za prošlu godinu podtajnik ministarstva unutrašnjih poslova Buffarini, zamjenik Benita Mussolinija. On je iznio, da je u lanjskoj godini prema godini 1932 broj zločina i prestupaka porastao. Najosjetljiviji porast opaža se u zločinima protiv tuđeg vlasništva: od 256.365 zločina u godini

1932 na 304.909 u godini 1933. Znači, da se u Italiji sve više krade... U jakom su porastu i zločini »contro la fede publica«, to znači zločini protiv fašizma... Buffarini nije iznio cifre. On se valda bojao iznijeti te cifre, koje bi i suviše jasno pokazivale, kako fašizam nije još ni izdaleka likvidirao sve svoje protivnike, nego naprotiv, njih je sve više.

Interesantna statistika o političkim hapšenjima u Genovi

U g. 1933. 8.000 aretacija!

Trst, februara 1934. — U jednoj statistici pronašli smo cifre, koje je objavila kvestura u Genovi. Te se cifre odnose na broj uhapšenja u lanjskoj godini u općini Genova. Iz političkih razloga (per misure politiche« kako kaže statistika) uhapšeno je kroz 1933 8000 ljudi, 95 posto svih aretacija provedeno je iz političkih razloga. Svake mjeseca u Genovi se hapsi 700 ljudi iz političkih razloga! Razumije se, to su aretacije i veliki broj aretiranih ostaje u policijskim zatvorima neko vrijeme, onda se puštaju na slobodu. To su one aretacije, koje je prokušao svaki i malo istaknuti

državljanin Italije, ako nije oduševljeni fašista, u prilikama fašističkih parada, blagdana, posjeta fašističkih prvaka itd. Da od aretiranih ostaju mnogi i godinama u zatvoru, da od njih mnogi idu u konfinaciju, to je također poznato.

ČETIRI GODINE KONFINACIJE ZA RADNIČKU HIMNU.

Trst, februara 1934. — Na četiri godine konfinacije osuđeni su talijanski radnici iz Massa Carrara Zaridoni Polina, Pedroni, Secchiani i Mesetti, zato, jer su prošlog oktobra zapjevali radničku himnu

ANTIFAŠISTIČKA DEMONSTRACIJA U VIDMU

»Dolje fašizam! Gladni smo! Dajte nam kruha!«

Trst, februara 1934. — Pred nekoliko dana došlo je do demonstracije u Vidmu. Ta je demonstracija bila antifašistička, a to je bilo jasno i po povici, koje su vikali muškarci, žene i djeca u demonstraciji: »Dolje fašizam!« »Mi smo gladni!« »Dajte nam kruha!« U Vidmu i čitavom onom kraju, kao i drugdje po Italiji vlada velika besposle-

nost i to je bio povod za tu demonstraciju. Provedeno je mnogo aretacija i demonstranti su bili od mnogobrojne milicije rastjerani.

Nedavno je u Spilimbergu došlo do pobune slične onoj u Vidmu. Tom prilikom bila su aretirana 52 čovjeka. Od tih je ovih dana jedan umro u zatvoru u Gradiški.

AKCIJA SPECIJALNOG TRIBUNALA

Nov procesi protiv antifašista

Trst, februara 1934. — U svom posljednjem broju javila je »Istra« tri značajna procesa protiv talijanskih antifašista. Najavljujemo jedan veliki novi proces, koji će se održati ovih dana.

Pred Specijalni Tribunal dolazi osamnaest antifašista iz Reggio Emilia i provin-

cije, koji su optuženi, da su pripadali stranci, koju je fašistička policija zabranila, da su se bavili antifašističkom propagandom itd. Taj interesantni proces pokazuje, kako fašizam nije još uspio, da uguši antifašizam i kako se pod teškim okolnostima antifašističke organizacije ipak osnivaju.

Osudjeni vodje tajne katoličke organizacije u Italiji

Trst, februara. — Kako smo već u jednom broju javili, pred Specijalnim Tribunalom u Rimu održano je sudjenje jednoj grupi talijanskih katolika, koji su optuženi da su u Milanu i okolini sproveli političku propagandu sa namjerom da obnove »neogvelski pokret«, koji je za vrijeme borbi vodjenih za oslobodjenje i ujedinjenje Italije kao prvenstveno katolički pokret bio antiteza liberalnom »neogibelin-skom pokretu.«

U optužnici se podvlači da je jedna grupa katoličkih agitatora, kojoj su stajali na čelu optuženi advokat Malavazi, carinski posrednik Malvestini, privatni činovnik Rodolfi i tipograf Ortodosi, osnovala u Milanu jednu tajnu organizaciju, koja je imala antifašističke ciljeve.

Ova organizacija, po tvrdjenju optužbe, imala je da skupi katoličku omladinu i da je baci u borbu protiv fašističkog režima. Osim toga, ova tajna katolička organizacija stajala je u vezi sa povjerenikom tajne antifašističke organizacije »Giustizia e Libertà« (pravda i sloboda) Faravelijem, da bi preko njega održavala

kontakt sa antifašističkim emigrantima i sa njihovom centralnom organizacijom. Antifašističkom koncentracijom u Parizu.

Članovi ove tajne katoličke organizacije, sprovodeći katoličku propagandu sa izrazito antifašističkim tendencijama, saradivali su i sa drugim dvjema tajnim organizacijama u Milanu, koje su imale svoje povjerenike i u drugim gradovima Italije.

Policija je istragom, koju su vodili agenti Ovre, uspjela da otkrije i pohvata vodje i ove druge dvije tajne antifašističke organizacije, od kojih je jedna bila socijalistička, a druga republikanska.

Ova posljednja organizacija se zove »Mlada Italija«. Medjutim sudsko istražna komisija, sporazumno sa državnim tužiocem,

obustavila je postupak protiv socijalističke i republikanske grupe, jer su se, tvrdi se u optužbi, uhapšeni antifašistički agitatori još u toku istrage pokajali i tražili, da ih predsjednik vlade Mussolini svojom intervencijom oslobodi. Do toga je i došlo i oni su pušteni na slobodu. Protiv povjerenika tajne organizacije »Giustizia e Libertà« Faravelija, sud je nastavio istragu, ali je pretes odložen, pošto nisu uhvaćeni i drugovi Faravelija.

Optužena četvorica iz tajne katoličke organizacije u Milanu na sudskom pretresu su pobijali optužbu i tvrdili, da su katoličku propagandu sproveli dopuštenim sredstvima.

Svjedoci odbrane, medju kojima i profesor katoličkog univerziteta u Milanu, svećenik Malgiati, potvrdili su navode optužbe i istakli da su optuženi Malavazi i drugovi radili u saglasnosti sa zakonom koji društvu Katolička akcija garantuje slobodu kulturne propagande. Medjutim, državni tužilac, fašistički general milicije Falace, ostaje pri tužbi i u riječi, koju je dao na kraju pretresa on je podvukao da su optuženi kao organizatori jedne tajne organizacije sprovodivši propagandu, u kojoj su iskorisćavali vjeru, radili protiv fašističkog režima.

Svoja katolička osjećanja oni su kao Talijani pokušali da suprotstave ideologiji fašističke države, pa su na taj način Krista isticali kao emblem svoje podmukle propagande u borbi protiv fašizma.

Oni su, po mišljenju državnog tužioca, time oklevetali fašizam, koji je pod vodstvom Mussolinija obnovio sve moralne vrijednosti i Katoličkoj vjeri podigao prestiž u narodu, što je neobično utvrdjeno Lateranskim paktom, kojim je u Italiji uspostavljen vjerski mir.

Sudski senat donio je presudu, kojom se advokat Malavazi i carinski posrednik Malvestini kažnjavaju na pet godina zatvora, privatni činovnik Rodolfi na tri godine i tipograf Ortodosi na dvije godine

ISTINA O ŽITNOJ BITCI

Trst, februara 1934. — U jednom »istorijskom govoru« (svi Mussolinijevi govori su »istorijski«...) Duce je rekao, da će deveta žitna bitka biti pobjedonosna. On kaže: »Zetva ove godine znači pobjedu žitne bitke koja je postignuta poštujući odredbe postavljene 1925.«

Godine 1925 kad je Mussolini izumio žitnu bitku, on je govorio: »Nije apsolutno potrebno da se poveća zasijana površina žitom u Italiji. Treba dakle izbjegavati taj porast površina. Onoliko hektara koliko je zasijano 1924 može biti dovoljno, da bi se postigli rezultati, koje želimo.«

Godine 1924 bilo je zasijano žitom 4.566.000, a godine 1933 5.085.000 hektara.

Znači, da je laniske godine bilo zasijano žitom više nego 1924 za 519.934 hektara.

Znači, da je za račun žitne bitke zasijano više nego ranije i da se nije držalo onoga što je Mussolini govorio 1925.

Neko bi mogao reći, da je možda zasijana žitom zemlja, koja je bila ranije neobrađena. To ne stoji.

1924 bilo je u Italiji neplodnoga tla 2.562.800 hektara, a 1933 neplodnoga je terena čak još i više to jest 2.567.000 hektara.

Dakle, za žito se je zemlja uzela negdje na drugoj strani, nekoj drugoj kulturi.

Prema statističkama vidimo, da je pala površina zasijana drugim kulturama. Imamo statistike koje nam jasno govore, da je sve ono, što je dobiveno na žitu i što je donijelo žitnoj pobjedi, ukradeno drugim kulturama, koje su bile po neki put čak i korisnije od žita.

Žitna pobjeda, dakle nema nipošto ono značenje, koje bi fašistička štampa htjela da joj dade Talijanski poljodjelac nije ništa aprofitirao, nego se opet dobilo samo na paradama a u stvarnosti ništa.

TRULEŽ U FAŠISTIČKIM VRHOVIMA

Okružnica generalnog sekretara fašističke stranke, koja mnogo kaže

Trst, februara 1934. — Spremaju se takozvani novi izbori za rimski parlament. O tome pišemo na drugom mjestu opširnije. U vezi s tim pripremama mnogi dosadašnji »poslanici« boje se, da ne će biti više izabrani i čine sve moguće, da bi bili izabrani. Ovih dana objavljena je zato okružnica koju je tajnik fašističke stranke bio prinudjen uputiti svima pokrajinskim organizacijama fašističke stranke. U ovoj okružnici Starace oštro kritizira postupak nekih bivših fašističkih zastupnika, koji se bune i preko svojih prijatelja koji se nalaze na vrhovima fašističkog režima pokušavaju izvršiti pritisak na veliko fašističko vijeće, da ne bi slučajno ispali iz kandidatske liste za predstojeće izbore. Starace pri tome ističe, da vodstvo zna, koji su to fašisti pa im poručuje, da oni kao i svi drugi fašisti moraju slušati i pokoravati se i da je njihova dužnost da slu-

že režimu, pa ako ne budu kandidirani ne će propasti svijet, jer oni će moći vršiti neki drugi posao koji im stranka povjeri. Tko nije discipliniran nije fašista, žalosno je, kaže Starace, da ima još fašista koji se otimaju za zastupnički mandat koji nije ništa drugo nego ostatak preživjelog parlamentarizma. Zatim Starace opominje one, koji interveniraju za ovakve nedisciplinirane fašiste i prijeti, da će, ako ova pobuna aspiranata za poslanički mandat i intervencije njihovih zaštitnika ne prestane objaviti imena ovih grijesnika. Onaj tko — završio je Starace — ne ide putem koji mu stranačka disciplina određuje, može u najboljem slučaju samo polomiti rebra.

Zar ne, da u fašističkim vrhovima nije sve baš najidealnije i da je nešto vrlo gnjilo, kad se moraju ovakve okružnice objavljivati?

VLADIKA SEDEJ

(Ob peti obletnici konkordata)

Decembarska številka »Grude«, glasila zveze kmetskih fantov in deklet v Ljubljani je prinesla pod gornjim naslovom članek s podpisom »Zdorove«, ki ga radi njegove zanimivosti v izveščku ponatiskujemo. (Op. ur.)

»Prič sem ga videl v prvih letih po zatonu stoletja. Prišel je z Dunaja in zasedel mesto dekana prestolnice. Videval sem ga tu pa tam na ulicah. Precej visok, plečat, nekoliko upognjenega hrbita, kakor bi že slutiti breme, ki mu ga bodo nadeli, naprej sklonjene glave, globokih oči, ostrega, v srce segajočega pogleda, visokega čela, ostro izstanih potez, na sredi nosu poveznjene očali. Vedno molčeč, vedno premišljujoč, vedno resen obraz, izklesan po velikem umetniku z dvema, tremi udarci iz kraškega marmorja.

Prišla je vojna. Umaknil se je v cerkijanske hribe in tam kot škof župnikoval v Sebeljah, oče kmetov, prijatelj otrok in starcev, za vsakega, ki je potikal na vrata njegovega župnišča, je imel okrepčilo za dušo in telo. Tako, kakor učil vsi, pismo najpovršnejšim, ki se je imenovala Jorica, kakor upošlejši med pobožnimi. Toda tudi tu knez in škof. Mogočniki, ki so vodili bojne trupe po soški in idrijski dolini, so to dobro vedeli in čutili njegovo prisotnost. Znal je reči tudi ne in tedaj je njihov »muss« zamrl. Pred vojno vedno zaprt sam vase, je hodil tedaj sam, brez kaplana, no onem kupu razstol in tolažnik med nesrečniki, ki so se po tolikih nezgodah in trpljenju vlačili domov v novo trpljenje, v novo boje.

Če ni imel mitre na glavi, ne samo da ni želel, niti trpel ni časti. Za vse se je zanimal, vse je hotel videti. Poznal je gospodarske razmere v vsaki vasici, mnogo ljudi po imenu. V socialnih vprašanjih je bil temeljito poučen teoretično in praktično. Praktično tako, da je umrl — brez premoženja.

Politiko je sovražil, strankarstvo čutil. Radi tega ni bilo na Goriškem za njegovega vladanja ostrih bojev. Impulzivne, mirne elemente je krotil. Produhovljenja duhovščije, mu je bila največja skrb.

Njegovo narodno zavednost je poznala cela Italija. Zato najostudnejša gonja proti njemu. Kjer je bil poklican, da odloča o

pravica slovenskega jezika, se ni umaknil ni za las. Non possumus. In pri tem je ostalo.

Videl sem njegove zemeljske ostanke. — Prejšnja intimna nadškofova kapela z vhodom iz Skofjavske ulice. Pred oltarjem nizek mrtvaški oder, dokaj priprosta rakev, v njej mož v mašniškem oblačilu, na glavi priprosta bela mitra, glava nekoliko vzdignjena proti občinstvu. Štiri sveče gore na oltarju, šest na vsaki strani odra, pri vznožju klečalnica, dve ali tri skromne kitičice cvetja na nogah. Nekaj men na levi strani tiho molči, nekaj naših ženic in mož na desni je pogreznjenih v tiho molitev: molki jim vise iz sklenjenih rok. V kapeli sami je 5 ali 6 mladenčkov. Glasno se pogovarjajo. Tudi tu ga ne puste v miru.

Vstopim in se približam vznožju, postanem za hip, a za menoj oster glas: »Si faccia a destra! Nekaj me je spreletelo kakor groza. Ne samo mene, vsa desetorica živih src v tem templju je zadržela. Čutil sem to. In na vse to je gledal mirni mramornati obraz, mil in strog. Lepša niso niti Michelangelova stvorjenja.

Naslednji dan pogreb. Tisoči in tisoči naših ljudi in italijanskih vernikov od škofije preko Travnika in Raštelu do stolnice. Vse nemo. Stotine sveč brli in se pomika po mračnem Raštelu proti hramu, kjer je skozi 25 let sedel na prestolu najvrednejši in najbolj ponižani od vseh. Skušam se preriti v sprevod. Surov glas: »Kam hočete?« »V sprevod.« »Prima il fascio, poi la gente!« Navzlic svečanemu razpoloženju se mi je rodil na ustnicah oni izraz, ki ga je ob 25 letnici silnil skrozi zobe oni Goričan; toda v vsečanem razpoloženju je zamrl. Umaknil sem se v kordon gledalcev.

Konji so omagali, ko so vlekli zemске ostanke po strmi poti iz Solkana proti svetišču Svetogorske matere. Trde slovenske pesti so na Prevalu rahlo natožile to, kar je v dolini solz ostalo po našem očaku, na svoja ramena, ki so ga odnesla na vrh. Ob šepetanju samih slovenskih molitev, so ga položili v naročje slovenske zemlje.

Tam čaka. Svetogorska Devica pozna pot, preko arbenov, ki nas ločijo.

KAKO SE VATIKAN BRINE ZA ARMENCE, KALDEJCE, KOPTI I MARONITE

i kako se ne brine za Jugoslavene u Julijskoj Krajini

Zagreb, januara 1934.

Nije fašizam sam kriv za sve ono što se događa s našim narodom u Juljskoj Krajini. S našim svećenstvom i našim jezikom u crkvi nebi se bilo nikada dogodilo ono što se stvarno dogodilo, kad bi Vatikan bio voljan, da nas brani pred naletom fašizma. I kad se sjetimo na to, kako fašizam i Vatikan zajednički rade na tjeranju našeg jezika iz crkve u Julijskoj Krajini, nemožemo a da ne čitamo s gorčinom i ironijom ovo što u opširnom jednom članku pod naslovom »Dokaz o univerzalnosti katoličke crkve« piše jedan katolički list:

»Svake godine od 6 do 14 januara Rimljani i stranci, koji se nalaze u Rimu imaju prilike da vide vrlo zanimljivu svečanost, jednu u cijelom kršćanskom svijetu, koju je osnovao pobožni i revni svećenik ven Vinko Pallotti, osnivač »Pobožne misijske družbe«. On se odlučio, da se u jednoj crkvi njegove Družbe na svečani i poseban način svetkuje Bogojavljenje.

Hito le da se u Rimu i vanjskim načinom očituje općenitost — katoličkog Vječnog Grada i zato je ustanovio, da se tokom Bogojavljenke sedmice služi sv. Misa u svim obredima i jezicima, u kojima se širom svijeta pričin Beskrvna žrtva.

Ova se osmica prvi put svetkovala 1836 god., u crkvi Spirito Santo dei Napoletani, gdje je tad bilo sjedište spomenute Družbe. Od 1836 g. pa sve do danas služe ovdje sv. Liturgiju na istom oltaru kroz osam dana katolici svijih obreda i to: Grci, Armenci, Kopti, Maroniti, Sirci, Etiopljani, Kaldejci, Rusi i Ukrajinci. Ta bogoslužja

u jednoj istoj crkvi u Rimu sjećaju nas, da u istim obredima i na isti način kao što ovdje služe sjedinjeni istočni kršćani sv. Misa 180 milijuna odijeljene istočnih kršćana služi sv. Liturgiju i druga bogoslužja. Ono 10 milijuna sjedinjenih, koje u Rimu predstavljaju različni zavodi, sjemeništa i samostani dokazuju svojim jedinstvom s nasljednikom sv. Petra, da je tako željeno sjedinjenje: povratak u materinsko krilo Crkve moguće i da sv. Crkva raširenih ruku čeka i ostale sunarodnjake sjedinjenih.

Neprijatelj katolicizma, koji optužuju Crkvu zbog isključivosti u disciplini i ceremonijama, koja, prema njima, sve apsorbira, mogu se osvjedočiti za te sedmice, u kojoj se vide u toj crkvi ceremonije i obredi svih kršćanskih istočnih crkvenih skupina kako krivo i nepravedno sude o Crkvi. Tu se u toku jedne sedmice može vidjeti kako Crkva priznaje i poštiiva sve ono što je dobro zakonito i sveto kod različitih obreda i kako zna složiti različnost običaja predaja i jezika u jedinstvu vjere, bogostovlja i hijerarhije.

Seoski župnik u policijskoj službi fašizma

Vodlice, januara 1934. — S pokojnim Ivanom Juriševićem koji je poginuo u tršćanskom zatvoru, bio je uhapšen i Martin Rupena. On je bio dva mjeseca u zatvoru. Došao je kući sav izmucen. Srećom, ostao je živ. Ali, kad se vratio dobio je naredjenje, da se ne smije odalječiti iz sela. Kontrolu nad njime ima da vodi seoski župnik. Vlada opće mišljenje da je baš župnik tužin vlastima pokojnog Juriševića i Rupena. Rupena ima svakog jutra, da se javi župniku, da je kod kuće. Ovak je slučaj vrlo interesantan i baca posebno svjetlo na ulogu svećenika u Julijskoj Krajini.

Tanković J. — Solin Majdan din 5.—
U prošlom broju objavljeno din 30.109.35

Ukupno din 30.404.35

Našoj povjerenici g. Mary Vidošić iz Hobokena u Americi uplatili su naši pretplatnici iz Amerike slijedeće iznose na račun pretplate:

G. Thomas Jeramaz, 611 Broadway — New-York City, dolara 3.
G. Ivan Turčinović, 804 Willow Ave, Hoboken, N. J., dolara 2.50.

Osim toga primili smo od g. Mary Vidošić dolara 1.35 za rasprodane kalendare »Soča«. Srdačna hvala.

»PALAZZO VENEZIA NA TRACNICAH«

ali »treno presidenziale« imenuje u Italiji nov vlak, last ministrskega predsjednika Mussolinija. Vlak ima 8 velikih voz, v katerih je nameščena spalnica z vsemi pritkljinami, delovna soba, poseben urad za tajnika, kuhinja itd. Celotna naprava ima tudi telefonsko napeljavno in je močno okovana z debelim lekljenimi ploščami. Ta vlak ima v Rimu posebno remizo in je vedno močno zastražen. (Agis).

Dr. ANDRIJA STANGER

i talijanski ministar vanjskih posala Di San Giuliano

Kad je u aprilu 1924 došao u Opatiju talijanski ministar vanjskih poslova Di San Giuliano, načelnik Volosko-Opatije pozdravio ga je na hrvatskom jeziku. To je bio dogđaj, koji je izazvao talijansku štampu, da oštro udari po dru Stangeru. Prevrćući po novinarna iz onoga vremena naišli smo na vrlo interesantan materijal. Ograničit ćemo se da citiramo najprije jednu pjesmu, koju je Di San Giuliano posvetio naš Rikard Katalinić Jeretov, a zatim njegove dvije pjesme, koje su napisane kao odgovor na napadaje. To su stihovi svoje vrsti, vrlo uspijeli i spadaju u red jedne naročite aktivnosti našeg Barba Rike, koja ne smije ostati zaboravljena.

U riječkom Novom Listu maja 1914 izašla je ova pjesma Rikarda Katalinića Jeretova:

SAN GIULIANO IN ABBAZIA

San Giuliano,
Che caso strano!
Venne salutato
Nell'idioma croato
Dal podesta di Volosko—Opatija,
Oppure Abbazia,
E non morì d'un fiato,
Ma sorrise invece al saluto croato!
San Giuliano,
Che caso strano!
Passò una soavissima nottata
Sotto la bandiera croata
In Abbazia
Gesù Maria!
Dormì sotto il vessillo croato
E non s'è affissiato!
Forte e sano
San Giuliano
S'è levato la mattina
Ed aspirò la brezza mattutina,
Fresca del litorale croato...
E parve rinato!
San Giuliano,
Che caso strano!
Passò fra i Croati
E Slavi biasimati,
Vide il nostro mare,
Il lido croato
E non fù mangiato,
Gesù Maria,
In Abbazia!

FRAN 'Z MARSECE

Zagrebački »Obzor« u maju 1914 javlja ovo sa Rijeke:

»U savonskom demokratskom listu »Il Cittadino« izašao je oduran napad protiv Hrvata prilikom hrvatskog pozdrava, što ga je opatijski načelnik Dr. Stanger upravio na talijanskog ministra vanjskih posala Di San Giuliano. Na ovaj prostački napadaj odgovorio je piscu dotičnog članka (nekom Rag. Brondi iz Turina) naš ugledni pjesnik Rikard Katalinić Jeretov talijanskom pjesmom, u kojoj je vanredno finom ironijom izrugao piščevu latinsku kulturu. Pjesma je bila štampana u »Riječkom Novom Listu« pod pseudonimom »Fran 'z Marsece« (Tako se zove jedna ulica u riječkom starom gradu), a nosila je naslov »Al cavaliere latino« (»Latinskom vitezu«).

AL CAVALIERE LATINO

Fra le mani
Mi è capitato
Il vostro articolo
Poco profumato,
Non è certo a vanto
De la vostra coltura latina
Questo sordido fiore,

Povodom divljaštva Talijana

NA SPROVODU DRA STANGERA.

Čitava naša javnost zgranula se je nad nečuvanim talijanskim divljaštvom prigodom pogreba istarskog rodoljuba dra. Stangera, kada su skinute vrpce s nekoliko hrvatskih riječi na vijencima rodbine pok. dra Stangera.

Svi su naši listovi o tom donijeli izvještaje u kojim su oštro žigosali ovaj barbarluk. Na to divljaštvo osvrnuli su se i neki strani listovi. Talijanska štampa, koja u ime neke hiljadugodišnje civilizacije na dugo i široko priča o barbarstvima i divljaštvima, kad se radi o drugima, o nevažnim incidentima u drugim zemljama, o tome mramorkom šuti.

Očekujemo ipak, da će i talijanska vlast i talijanska javnost ovo divljaštvo osuditi i pozvati na red i odgovornost one koji su taj barbarski čin izvršili.

Podsjetit ću, međjutim, na jedan sličan incident, koji se je odigrao u Beču u ljetu 1910 godine. Tada je u Beču umro i pokopan jedan talijanski univerzitetski profesor i univerzitetski bečki djaci spriječili su talijanske studente u Beču, da stave talijanski napis na vrpce na vijencu i na nadgrobnoj ploči. Povodom toga došlo je do velike tučnjave među studentima i dobro se još sjećam uzbune koju je zbog toga digla sva talijanska štampa, i demonstracija koje su priredjene u mnogim talijanskim gradovima. I talijanska štampa i talijanska javnost točno su taj čin bečkih studenata označili kao besprimjerno divljaštvo i barbarluk. Tom prigodom bilo je, dakako, i protiv nas galame i demonstracija, te su tada u Italiji mnogi naši sunarodnjaci napadani. Najgore smo prošli mi pomorci koji smo se tada nalazili na parobrodima koji su se ticali talijanske luke. Na jednom od tih parobroda na-

Fior di latrina!
Io non possiedo
Una collura millenaria:
Latina e romana,
Gentile italiana;
La mia non è costì leggendaria,
E non trovo davvero,
Torinese altero,
Nel mio dizionario croato
Un frasario costì elevato.
Dovreste lasciar cogliermi i fiori
E gli odori
Nel vostro italico prato,
Ma io per voi, signore,
Di finezza dottore,
Non voglio spender uno »scheco«,
Ed anzi in fondo schizzo
Il vostro indirizzo,
Onde qualche croato
Di voi più educato
V'invii un galateo!
»Obzor« dalje piše:

Našao se netko od riječkih Hrvata, je »latinskom vitezu« poslao onaj broj »R. Novog Lista«, u kojem je bila štampana Katalinićeva pjesma, a izvala je napisao: »Uno dei 23.000 croati di Fiume« (Jedan od 23.000 Hrvata na Rijeci). Brondi je list primio i već je odgovorio u »Cittadinu«, poslavši jedan eksemplar Dru Stangeru, a jedan redakciji »R. Novog Lista«. Odgovara dugačkim člankom. Još nikada a životu nisamo čitali jedan novinarski članak, koji bi kipio takovom ogavnom mržnjom, kao što je ovaj »In pieno croatismo«! Znak je to, da ga je Katalinićeva satirična pjesma najosjetljivije upekla. Članak vrvi najprostim uvredama. Našeg pjesnika naziva magarcem, a Hrvate uopće naziva barbarskom hordom, kukavicama, razbojnicima, hajducima, galgašima, divljačima itd. O našem jeziku veli, da je jezik divljača, nedostojan, neuljudan, nezgraplan... Dosta je toga mirisavog cvijeća talijanske tisućljetne kulture.

Nego naš omiljeni »Fra.« z Marsecee nije ni ovaj put ostao dužan odgovara tom »latinskom vitezu«. Odgovorio mu je prekrasnom talijanskom pjesmicom u »R. Novom Listu«, prekrasnom i radi forme i radi sarkazma.

L' ULTIMA MIA AL CAVALIERE LATINO

Gentil cavaliere,
La lingua che trovate tanto barbara
(punto fina),
La lingua, messere,
Che vi fa venire persino il mal di mare.
Mi pare, no, anzi è la lingua de la vostra regina.

Io vi ripeto non sono latino.
Nè un cantore fino,
Nè forte, nè bravo,
Sono un povero Slavo
E per rispondervi invero,
Gran cavaliere,
Mi dovrete prestare la penna vostra
Che fa sì bella mostra!
Io piuttosto resto barbaro ed anche somaro,
Fratello caro,
E voi pure restiate quello che siete nato
Romano e Latino
Del sì paladino,
Io mi vergogneret, se foste Croato!
FRAN 'Z MARSECE.

»Obzor« završava:
Time je ta zanimiva polemika svršena. Gosp. Katalinić je dokazao Talijanu da su Hrvati kulturniji nego li branitelji latinske kulture njegova tipa.

Dr. ANDRIJI STANGERU

ponosu Voloskoga i Opatije
Živio si skromno u svojemu kuru,
Radio za narod predano i živo
I Tvoj mah puk Te svuda blagosivo,
Jer si bio uza nj u kresu i lutu.
Svoje si Volosko, Opatiju cvjetnu
Branto i čuvo, i ne dao strancu
Da ti roblje vodi rezane o lancu,
I temelj si dize za budućnost sretnu
A kad jednom došo Markiz San
Giuliano
Da provjeri doklen duh latinski siže
Tvoj hrvatski pozdrav mrak mu s oka diže.
Istinu mu каза začas nenadano
Svrsto si slomljen u svojemu kutu,
Al Tvoj pogreb opet otkri, Bog i vjera,
Da je Istra zemlja na
slovenskom putu
I da naš je narod sve oko
Kvarnera.

Split, u februaru 1934
RIKARD KATALINIĆ JERETOV

U FOND „ISTRE“

Ova rubrika nastavlja se i ove godine pod devizom:

»Da bi »Istra« izlazila svakog tjedna re-Bilježimo ova nova imena plemenitih darovatelja:

- Blečić Marija — Sarajevo din 10.—
- Dr. Dinko Trinašić — Vrbnik, umjesto vijenca na odar pok. dr. A. Stangera u Voloskom din 200.—
- Dr. Ante Deprato, sreski liječnik — Podr. Statna din 30.—
- Prodan Petar, učitelj — Bački Monoštor din 10.—
- Frlić Rudolf — Cet Varoš din 10.—
- Eduard Panjek — Passau di- 30.—

Naša kulturna kronika

PRIMORSKI LJUDI

— — — — —
*rad nesriče koja ga zgodila
 u Lošinju malomu na moru,
 rad nesriče rad krvoprolitca
 rad ubiča nevina mladica.
 Plače njega kita Lošinjana
 ljuto plače mladog Ostermana.
 Još ga plače majka udovica
 goriko plače svojega jedinca.
 Plaču njega sestriče rodjene
 u crninu tužne zavijene.*

Ovih dana primio sam pismo jednog Lošinjana. Jednog čovjeka koji se istakao u prirodnim naukama, koji je po profesiji liječnik, a pismo koje mi je pisao, sadrži četiri velike strane stihova, neobično lijepe, nježnih i mekih. Kad sam čitao to pismo, u meni su, nekud iz dubine davnog djetinjstva, počele da roje uspomene i oživljavao je stih za stihom jedne davne pjesme, o smrti i ubijstvu hrvatskog mornara Ostermana u Malom Lošinju, prije otprilike trideset godina. Pjesma o Ostermanu je izašla vjerovatno u »Našoj Slozi«. Ja sam je čuo od oca, koji ju je pjevao tada u selu sa svojim vršnjacima. To je bila dirljiva pjesma o ubijstvu čovjeka, koji je poginuo kad je došao na placu, široku, prid likarun, prid kuću visokuc, noću, pošto se oprostio sa prijateljima, jer je imao da krene na more, »da prihrani majku udovicu i mladjanu sestru siroticu, a koji je na toj placi ostavio svoj mladi život samo zato, jer je bio Hrvat. Možda pjesnik pjesme o ovoj tragediji, koja je onda bila i u kontinentalnoj Istri vrlo popularna, još živi, možda su živi i lošinjski savremenici one tragedije, koji bi je mogli oživiti savremenim naraštajima. Zato sam stavio one stihove na čelo ovoga sastavka, da bih čuo od njih nešto o lošinjskoj tragediji.

Ali ne samo za to. Stihovi moga nepoznatog prijatelja liječnika iz Lošinja, koje mi je uputio, probudili su u meni i druge asocijacije. Liječnik koji u pustari sjeveroistočnog dijela Jugoslavije piše Baloti povijest svoga života, svoju unutrašnju duševnu borbu i svoju filozofiju u stihovima, naveo me na druge misli. Otkuda tome liječniku, rođenom na kamenu, odraslom na barki, u borbi za kruh sa morem, ostaju najsvjetlije uspomene: baš more, barka, ribarske mreže, bracara i mati što se u crkvi moli. Jedan hrvatski pustolov pjesnik, velikog imena, u jednom tuđem milijunskom gradu, na moje pitanje jedne noći, što mu je davalo snage da se četrdeset godina tuče sam i osamljen po svim kontinentima svijeta i među svima narodima, odgovorio mi je: »uspomena na majku, na njenu dobrotu, na njenu molitvu za mene, kad sam mali bio sam na čamcu u buri senjskog kanala«. Otkuda primorskim ljudima ta mekoća, nježnost i liričnost, tim tvrdim ljudima borbe, stradanja, oskudice?

Moje prijatelj piše:

*Kad pisme štijem ja tvoje
 pari mi se kako da su moje
 kako da moja si mati
 ka mi parve besede uci
 a preslicu darzi u ruci
 i piva spavaj moj mali
 tako i njoj su kantali.*

Mati je daleko, on je sam. Daleko je more, mriže, barka, brat na braceri. A on:
*I danas tu u ravnici
 snivam i lovim ribe,
 po grotama skačem i lovim garmonje
 a kad me koji uštine za palac
 tad se probudim i vidim
 To je samo san bil.*

A snaga uspomena ostaje. Ona živi u njemu. Živi snaga i odvažnost, žilavost i ustrajnost. Treba izdržati do kraja, jer smo rođeni u borbi. Kao svjetionik na otoku u buri, kroz koju prolazimo, ostaju uspomene na kraj:

*Al ipak zabit se ne more
 Rojenu kuću, mater i more.
 Tamo san sisal ja mlitko
 i nisan znal za tmušu
 za tamu života,
 za mržnju, za solda.*

Izgleda nevjerojatna ova veza između tvrdoće, neumoljivosti u borbi, ustrajnosti i žilavosti i mekoće, nježnosti i topline, a ipak je ona istinita, pa čak i logična. Ribari i ljudi mora su najviše nezavisni i samostalni, i ipak su u najodsudnijim časovima svoga života najviše jedan od drugoga zavisni. U gladi, u neimaštini, u oluji na moru, u brodolomu, najviše osjećaju potrebu bliskog čovjeka. I od Isusovih vremena, kad je prve svoje učenike nalazio među ribarima, koji su vječitio bili u borbi sa elementom, vječitio obnavljali borbu za kruh i vječitio se uzajamno pomagali, do svih moreplovača i osvajača, Normana i Vikinga, Norvežana i Hauzeata, Bodula i Skandinavaca današnjice, ostaje među ribarima i primorcima isti duh uzajamne solidarnosti, potrebe bliskog i toplog čovjeka, i taj duh je tako jak, da ublažuje sebičnost, pohlepu za sticanjem i bogatstvom i onda kad se u odnose pomoraca umiješa sasvim suprotan i za osjećanje zajednice razoran element novca i kapitala. Nema divnijeg izražaja ljudske solidarnosti i uzajamnosti, nego nesebično srijanje u opasnosti pri spasavanju tuđih života ili čak tuđe imovine, koje se kod pomoraca javlja na svima stranama svijeta svakodnevno. Sve zapreke koje postoje ljudskoj uzamnosti, razlike vjere, narodnosti, rase, imovine, socijalnog položaja, odgoja, nestaju u tim sudbonosnim časovima. Ljudi ostaju, ili postaju samo ljudi i u drugim ljudima vide opet samo ljude. Treba vidjeti naše bodulske, liburnske, južnoistarske, dalmatinske ili cirkveničke ribare i mornare, kako se u takvim časovima izmijene. Onaj štetiša, tvrdica, sebičan robotnik, što je decenijama slagao paru po paru, najednput stavlja na kocku i zdravlje i život da bi spasio tuđi život, ili tuđu barku, mreže, palangar ili samo jedno tuđe veslo. Koliko junaštva, požrtvovanja, nesebičnosti, osjećanja čovjeka u takvim pothvatima!

I razloga za kult majke možda najviše treba tražiti na tome izvoru. Ona ne samo daje život, nego ga održava i spašava. Ona je u svome radu najnesebičnija, najmanje lična. Ona nosi breme, ona noći bdi, ona se mudi i dovija, ona se žrtvuje, ona strada, ona se moli, uvijek i svuda za djecu. Dakle za druge. Njen je život baš na Primorju neizmerno težak, jer je suviše često i dugo

sama i cijelo breme kuće i djece je na njoj. I u nama, kad odrastemo i ostarimo, kad odemo od nje ili je izgubimo, ostaje ona kao nešto najsvjetlije, najtoplije i najsvjetlije u našem životu. I ona nam ostaje mjerilo morala, duševnosti, mužskosti i ličnosti.

O Primorcima se govori kao o »s mora majstorima«. Ako je do ustrajnosti, junaštva i samoprogorevanja, ako je do ljubavi i osjećaja uzajamnosti ljudske, ako je do mekoće srca kad je ta mekoća na mjestu, nema »majstora« nad tim primorskim ljudima.
 MATE BALOTA

NAŠI V LJUBLJANSKIH REVIJAH

Ljubljanski Zvon je u svoji prvi letošnji številki donio daljši članek dr. A. Ocvirka pod naslovom »Uvodne misli«.

Mladika št. 2. prinaša već fotografij kipov in drugih del znanega kiparja F. Goršeta in kratak opis njegovoga življenja in delovanja.

Svoboda št. 2. ima daljši članek našega rojaka Golouha Rudolfa z naslovom »Problemi primorske emigracije«.

Planinski vestnik prinaša v svoji prvi številki nadaljevanje dr. H. Tumovega članka »Beneška Slovenija«.

Novi rod št. 4. Naš rojak in pisatelj Bogomir Magajna je zastopan s kratko zgodbo »Zaklad«. France Gorše pa je priobčil članek z dvema slikama »Mlada leta slavnega kiparja Ivana Meštrovića«.
 (Agis).

KRITIKA
O SLIKARU MOTIKI

Zagrebačka »Hrvatska Straža« donosi kritiku svog stalnog kritičara dra. Ante Padovana, u kojoj se o našem slikaru Anti Motiki kaže ovo:

»Ante Motika s nekoliko djela uspio je da osvoji simpatije svenukupne publike potpuno zaslužno. Ovaj mladi umjetnik uspio je da se već u početku primakne granicama slikarskog rafinmana, do kojeg su mnoge slikarske zvijezde došle tek iza dugog traženja i napornog rada. Slike A. Motike su dašak njezne lirske duše, koja čuje, kako zrak treperi, koja osjeća svaku vibraciju stabla i trave i sve modulacije svijetla. Nju prožimlje isto tako snažno bijelina cvijeta, kao i njegov miris. Iznijeti ovakve fineise i ne rasplinuti se u apstrakcijama uistinu je uspjeh. U slikama ovog mladog slikara nalazi se sav njegov elan, sav njegov žar. On radi punim nadahnućem, bez proračunosti, pravom i čistom intuicijom. U slikama punima treperenja, zraka i svijetla uspijeva spasiti i formu i to vrlo jednostavno, s nekoliko snažnih poteza kista, između kojih variraju živahni tonovi u punoj snazi i muzikalnosti, te se povezuju u punu harmoniju sa širokom osnovom. Ove odlike nalaze se u pejzažu i interieu-u i u figuralnim slikama...

Motiku je bez dvojbe inspirirao Pariz i to regiji Foujita, ali je znao izmaći njegovom snažnom uplivi i to snagom imaginacije i slikarskog žara. Steta je, što ovakav talent mora da u provinciji zaraduje nasušni hlebac kao nastavnik crtanja, jer su njegove umjetničke perspektive vrlo široke.«

Sedamdeset godina
g. Alojzija Luznika

Mnogi od onih emigranata, koji se bave organizacionim radom imali su već prilike, da dodju u vezu s g. Alojzijem Luznikom, našim odličnim organizatorom i emigrantskim radnikom iz Celja. Na našim kongresima i velikim priredbama, na kojima se sakupljaju predstavnici čitave emigracije, slušali smo uvijek rado njegovu zanosnu riječ, koja je uza svu starost g. Luznika obilježena čudnim mladenačkim elanom i žarom. On je među nama jedan od najvećih idealista i najvećih optimista. I ko ga gleda tako vječno zanosnog i borbenog jedva da je i pomislio, da je g. Luznik pri sedamdesetoj. To smo doznali sa začuđenjem 14. o. m. iz ljubljanskog »Jutra«, koje mu posvećuje članak i donosi sliku. Srdacnim, najsrdacnijim čestitkama, pridružuje se i naša redakcija, sa željom, da bi još dugo živio i doživio ostvarenje svojih nepokolebljivih ideala.

»Jutro« niše o g. Luzniku:
 »V Celju praznuje danes 4. II. svoj 70. rojstni dan g. Alojzij Luznik, mož iz vrste onih narodnih delavcev, ki niso zamudili nobene prilike za vzbujanje vere v našo boljšo narodno bodočnost. Rodil se je v Dornbergu pri Gorici, kjer je bil oče Andrej oskrbnik posestva grofa Coroninija. Obiskoval je goriško gimnazijo, potem pa je dovršil učiteljske v Kopru, kjer je bil učence velikega narodnega borca pokojnega prof. Spinčiča. Kot učitelj je služboval najprej v ipavskem Sv. Križu, kjer se je požrtvovalno udeležoval pri Čitalnici, nato pa v Komnu na Krasu, kjer mu je pokojni škof Sedej izrekel svoje priznanje zaradi izbornoga vodstva pevskega zbora. V Škrbini si je izbral družico iz znane Pipanove rodbine. Tudi tu je bil najvnetjši član Čitalnice in najboljši vodja občanov v vseh javnih zadevah.

V tišnji kraške vasi se je poglobil tudi v glazbo in da bi si pridobil dober pripomoček pri učenju petja, je preuredil harmonij na popolnoma novi tehnični podlagi. Tedaj se je spoznal z industrijcem Lenarčičem z Vrhnike ter postal njegov sotrudnik pri ustanovitvi tvornice za izdelovanje harmonijev. Kot tehnični vodja podjetja je potem, ko so ga vodili posli na vse strani, ostal zvest svojemu prejšnjemu učiteljskemu poklicu na ta način, da je ljudstvo povsod poučeval in bodril. Ko se je po 10 letih vrnil v Dornberg, je kupil posestvo ter postal kulturni voditelj svojih rojakov. Z Bavčerjem je ustanovil tudi izvozno podjetje za poljštvo ter že tedaj na službenih potovanjih spoznal ves južnoslovanski jug. Bil je povsod najboljši propagator jugoslovenskega bratstva in sokolskih idej. Po vojni ni mogel ostati v svoji ožji domovini in ko je prodal svoje posestvo, se je leta 1926. preselil v Celje. Vrlenu narodnjaku želimo z mnogoštevilnimi prijatelji še mnogo srečnih let!«

POŠALJITE PRETPLATU

Dr. Bogomir Magajna:

„KLARA LEGIŠEVA“

Zadnja leta zelo plodoviti Magajna je poleg Ivana Preglja primorski pisatelj, čigar dela se še najbolji dotikaju našega vprašanja. Med tem ko odseva u Preglju italijanski pritišk uničevanje in demoralizacija, borba dveh elementov italijanskoga in našega u zgodbah iz preteklosti, skuša Magajna trpljenje našega ljudstva dvignuti in odeti u simbolično skoraj praviljčno zarjo. Najsi se skuša približati stvarnosti in zajeti probleme, kakor se dogajaju na zemlji in u človeku, fantazijska laskotnost stremljenje po sočnij, polnih barvah in po lepi, dasi ne težki besedi, ka zavaja, da prehaja iz resničnosti u sentimentalne, praviljčno obarvane pokrajine ki jih še skuša pomaknuti na rob nadnaravnosti. Širokost u opisu, polnost barv, preprostost, laskotnost, majhna problematičnost, velika dobrotu, s katero opisuje svoje osebe, pri njem še junake ne oprošća njihove nepake in zablode, vse to je pridobilo njegovi drugi knjigi, daljši povesti »Gornje mesto«, veliko priljubljenost. Ta razdvojenost, ne osobno tragična, nihanje med fantazijskim svetom in dejanskim, ali vsaj možnim življenjem, omalovaževanje zemlje in izkjanje neke više pomembnosti, se očituje vsem njegovem delu in u posebni meri u njegovoj »Klari Legiševi«.

Povest, ki je govoril o nji u velikonočni »Istri« in, jo mamograde omenil u »Krogu«, je izhajala letos u močno religiozno in u nekoliko starinski vojivji sentimentalnosti usmerjenem dekliskem listu »Vigredle«. Nacjenja pa u resnici nenavaden, u trojnom oziru kočljiv problem Petična tržaška gospoda najema za svoje sinove lepa slovenska dekleta, da bi se ne okužili u starom mestu in jih obdrži u svojih razkošnih domovih, tudi ko pripeljejo sinovom bogato vesto. In če se jih razvajeni bogatini navesto, In če se s svojim telesom služilo kruh u ozkih zagatah tržaškega starega mesta in ki se rekrutiraju najveć iz slovenskega in hrvatskega podeželja. Torej u načelu razmerje med nižo, delovno in izželmano, u veliki

meri slovensko kasto in kapitalističnim italijanskim meščanstvom, razmerje, ki bi poznavalcu položaja utegnulo nuditi snov za moćno sliko borbe posameznikov in celote, ki si hoće priboriti dostojnejše bodočnost. Le na podlagi doživjetia tega vprašanja na licu mesta bi mogla nastati taka slika. Drugič pa zahteva obravnavanje te borbe za vsakdanji kruh upoštevanje razmer, otkrivanje vseh tistihi vezi, bodisi socioloških bodisi psiholoških, ki določuju to življenje in njegov potek, in ne takšnih rešitev, ki leže izven dogajanja in so skoraj praviljčnega značaja. Trećić pa je Klarina zaveda služba metrese, ki naj bi potešila strasti bleđičnoga meščana, kar naj bi bila zaveštna tolerirana inštitucija u bogati hiši, tako rećek u malo znan primer, da bi potreboval prav posebne, individualne utemeljitve in osvetlitve, da bi mu človek priznal verietnost.

Magajna se je vsemu temu izognil, deloma radi svojega značaja, ki brez oćitkov vesti veže moćnost s praviljčnostjo, deloma ker zaradi odmaknjenosti orisaneza predmeta drugače ni mogel, u veliki meri pa zaradi premalne poglubenosti predvsem psihološke, Klara ta lepa Kraševka tam nekje od Divače, ne daleć od Magajnovih Vrem, hoće rešiti svoj zadolženi dom in ker u krizi ni druge pomoći, se oćoći, da oćide od svojih domaćih in svojega fanta u Trst u tako gospoćko hišo, kjer so že pred njo izrabili Julći. U lepoto prevzame Marija, ki pa zvestomu, hladnemu dekleću ne more do živega pridobi in preprića o svojoj poštenosti tudi njegovu sestru Berto, ki se prične buditi iz meščanskihi sanj in spoznavati bedu in izkorišćanje tistihi mnozić, ki ji ustvarijaju prijetno neskrbno življenje. Klara bi prav za prav morala iz biće, ker ne zadostuje nalogi, za katero je bila najeta in že plaćana, ter se ato sama ponudi, a reši jo Berta, ki sklene zavravnati krivodu svoje rodbine in Julći ki izšli iz Marija, svojega nekdanjega ljubimca, ki jo je pripravil do odprave še nerojenega otroka, vsoto, ki neprićakovano reši Klarin dom. Klaro samo in divljajoćega Milana. Od prevare, udajanja, bede in alkohola izžeta Julći žrtvuje donar in zblazni, da moreta Klara

in Milan domov na Kras in more Berta u bolnico med strežnice. Zgodba torej, ki se u poznata nekak laskotnost že u osnovi in ki utegne zaradi priprostosti ugajati preprostemu človeku. Tudi so prva poglavja še prijetno izvedena, zlasti dom, vožnja, prvi vtisi u Trstu. Pozneje ko bi se dejanje moralo zapletati, kakor je tudi naznaćeno, se odpira polno dvomov u verietnost in nevernost sama. Besede gredu svoje pot a ne odmevaje preprićevalno, ćutijo se nedoloćnosti, neživosti, zlasti Marija, k u njegovu ljubezen ne morem verjeti. Se najbolji živa je Berta in tudi Julći, dasi konec, pa ne samo pri nji, nasploh prelepo in prelahko izzveni. Kar oživlja Berto, je menjava prezira, malome histeričnoga smeha in joka, zbadljivost, in hladu in manj njena dobrotu; psihološka zadetost ženskoga značaja ćesar pri većini oseb ni, ker so zidealizirane in je sprićo tega njihova zgodba netragična.

Tako bi ne mogel verjeti u Klarino oćoćitev, će nj preć skušala drugih poti, u njeno zaveštno udajanje, ki ga sluti tudi Milan, ne u siljenje Manfrede, naj se Klara vendar le ne umika svojoj dolžnosti in podobno. Marsikaj bi lahko spretno zakril, predioćil drugod vsaj o tistihi tresh tisoćakih, ki jih je moral Marijev papa plaćati za izrabljeno Julći, in o 50 uslužbenih u veletrgovini u centru kar je tehnićno nerodno, će družina znane stvari tako natanćno in intimnosti tako odkritosćno brez prikrivanja med seboj, razdovea.

In to, mislim, velja o besedah matere Manfrede da jo bo sin strašno polomil, će bo hotel Klaro prisiliti prvi teden in da naj mu bo dovoljeno to življenje, da mu ne bi bilo treba zahajati k šćavam u staro mesto ali pa umirati doma kakor kak Narcis.

Mimo takih in podobnih pomankljivosti in nedodelanosti bo šla većina Magajnovih braćev brez ustavljanja, občutila pa bo premaljnu silu njegove obdelave in izraza. Opozoril bi še na nekaj podrobnosti, ki so u skladu in dosledno iz značaja Magajnovoga dela in ki se ne morem strinjati ž njimi. Kakor prejšnje gre tudi ta opomba

na račun drugaćnoga pojmovanja socialne povesti in predvsem tiste, ki riše življenje u Primorju. In to je pomanjkanje potez, ki bi zgodbu živahneje približevala Krasu, sedanjemu stanju, elementu, ki so prizveti od drugod in ki kraške znaćnosti le zabrisujuje. Slo bi skoraj za Klaro samo; njen priimek je s spodnjega Krasa, kar ni kdove kaj vidno, ker je u celosti ledvakrat omenien. A mesto Julći bi rajši imel Julko, Mašo in Marjo pa bi kar prekrstil. S svoje strani bi svetovao pri izletu u Devin većje previdnosti, ker ga Magajna ne pozna. Zagrešiti je tukaj sicer ne edini, že drugić, pravprav že većkrat napako, ki jo je Ciril Kosmać u svojem »Cerkovniku Martinu« še potenciral na obćutno škodu ponekod izrazito lepe zgodbe. Će sta mlada izletnika pristala na gladini Timave, je to pać u Šivanu in do Devina je še pol ure. Torej bi bilo boljše pristati u devinskem portiu in od razvalin starega, gradu bi bil razgled drugaćnejši: ognjen zaton nad Furlanijo, na desni plivina z odsevi žarećega neba, moćvirje, na levi strma skalovita obala. Vsega tega ne bo skoraj nihće opazil. Da se mu pa oporekati in tehtno že s stališća, ki bi ga morala zavzemati naša povest u emigraciji.

Sodim, da se marsikdo kljub većkratnemu obćutju laskotnosti u pisanju rad prepusti jeziku, ki je brez težav, voljno, široko tekoć. Ne manjka mu tudi živahnosti, sicer malo široke o sto let starejšem možu in trebuchu, ki se je prikazal pol ure pred svojim lastnikom in ki bi prenesel celo ladjo pomaranć in limon ter o mornarijih, ki potujujo brez ženske in je zato že sto korakov od brega videti, kako jim razbija srće. Zgodba je polna barv, vićoleta, većernih zatonov, sinjega morja, zlata, zlatih las, srebrnih zvezd, rož, rdećih lili, belih galebov, pravilice in sanj in pesmi u širokih, ćarobnih vrtovih in med njimi slika Jezusa, ki u svojoj dobroći stopa iz Sv. Justa med sestradane in izmoghane skelete deklet.

Povest misli pisatelj u predelani oblici izdati u knjigi.
 L. Legiša.

PRED NOVIM IZBORIMA U ITALIJI

Kratak historijat fašističkog parlamentarizma

Trst, februara 1934.

Objavljen je dekret, kojim se raspušta fašistički lažni parlament i raspisuje izbori za 25 marta. Tim akcijom za potpuno fašizovanje države ulazi u Završnu fazu. Italija je po postojećem ustavu parlamentarna monarhija. To, međutim, nije smetalo fašizmu da državu potpuno sebi podredi.

Kao antiparlamentarni pokret fašizam je revolucionarnim metodama uništio parlamentarizam.

On je u početku svoju akciju protiv parlamentarizma vodio izvan parlamenta, u uličnim borbama, ali već u oktobru 1922 godine vođama fašističkog pokreta pošlo je za rukom, da u prvome naletu odnesu pobjedu i dodju na vlast. Mussolini je tada sastavio vladu, u koju su, pored fašista, ušli i predstavnici nekih drugih stranaka. Fašisti su u parlamentu bili u neznatnoj manjini.

Vlada je, dakle, bila u rukama fašista, ali ne i parlament.

Od toga momenta fašisti mijenjaju taktiku, pa uništavaju parlamentarizam u samom parlamentu, a ne izvan parlamenta. Pojedinci i grupe iz tadanjeg parlamenta saraduju sa fašistima. Opozicija je jaka, ali ju je Mussolini vještijim taktiziranjem ušutkivao.

Matteottijeva afera dovela je fašističku vladu u težak položaj.

Opozicija jača, ali pod pritiskom fašističkog terora napušta parlament i pribjegava politici apstinencije. To, međutim, omogućuje fašizmu da se snadje i da pređe u napad. Objavljaju se izuzetne mjere.

Opozicija se oglašava za defetističku, i, najzad, fašistička vlada rastura sve ostale partije.

Ona priprema reformu parlamenta, ali tu reformu ne sprovodi, Vlada radi i dalje sa krnjim parlamentom i tako donosi zakone, koji su imali za cilj da učvrste fašistički režim. Od dotadašnjih fašističkih borbenih organizacija stvara se narodna milicija kao vojska režima.

Sve sindikalne organizacije rasturaju se i zakonom od 1926 godine, takozvanim »Ustavom rada«, organizuju se fašistički radnički sindikati i poslodavačke organizacije, osim kojih ni jedna druga organizacija nije smjela da postoji.

Ustanovljava se naročitim zakonom Veliki fašistički savjet kao vrhovni organ režima, kome je stavljeno u nadležnost, da daje direktive vladinoj politici i da izvan parlamenta regulira po potrebi pitanja, koja proističu iz državnog ustava, kao što je pitanje nasljedstva prijestolja i tako dalje.

Veliki fašistički savjet ujedno kontrolira parlament a isto tako on ima punomoći da se nametne parlamentu, i to kao vrhovni organ fašističke revolucije. I ovim revolucionarnim pravom Veliki fašistički savjet nije se poslužio, jer se parlament pokoravao režimu.

Najzad 1929 godine, sproveden je »fašistički plebiscit«, koji je uveo u skupštinu samo fašiste.

Taj plebiscit izvršen je po izbornom redu, koji je objavila fašistička vlada 2 decembra 1928 godine. Veliki fašistički savjet sastavio je i objavio jedinstvenu listu kandidata za cijelu zemlju, na osnovu predloška, koji su mu podnijele fašističke radničke sindikalne i poslodavačke organizacije. Po ovom zakonu, glasanje je vršeno samo za jednu kandidatsku listu, jer drugih lista ne smije biti. Glasalo se »da« ili »ne«. Ova skupština, sastavljena isključivo od fašista nije štutila ni poslanički imunitet, jer je sekretar fašističke stranke mogao svakog narodnog poslanika, koji se ne pokoravao vodstvu stranke, da isključi iz stranke a time ujedno ovaj gubi i svoj poslanički mandat.

DELOVANJE DRUŠTVA „SOČE“ V CELJU

Uspeh vprizoritve Funtekove »Tekmek«

Na dan svečnice 2. t. m. je društvo »Soča« uprizorilo v dvorani Narodnega doma igro Funtekovo dramu »Tekmek«. Klub pustni seziji je bio obisk zelo zadovoljiv, kar kaže na zrelost našega občinstva, katero je s polnu umevanjem zasledovalo razvoj igre. Je pa to tudi v veliki meri zasluza Sočnih igralcev ki so z vsvo vnmemo mestoma z nadpovprečnim razumevanjem svoje vloge odigrali.

Igra sloni kot na dveh stebrih na vlogah Andreja Lesovina in Vlada Daneja, ki sta bili v rokah Rožanca odnosno Čebularja. Obe vloge sta bili prav dobro podani, posebno se je potrudil Rožanc, le žal da ga njegov organ v razburljivih prizorih včasih zapuščja. Kakor vemo je bil igralec bolan in pomenja ta nastop pravzaprav žrtev iz njegove strani vendar pa bo moral ta nadebudni mladi igralec posvetiti izobličanju svojega organa posebno skrb, da doseže tiste umetniške višine, po katerih brez dvoma stremi in glede katerih smo tudi prepričani, da jih bo dosegel.

Ravno v tem oziru je Čebular od Boga blagoslovljen. Le nekoliko manj bi moral kritični z rokami, bolj umirjeno nastopiti v taki vlogi. Sicer pa je bil njegov nastop dober in je kazal vidno napredovanje od zadnjega nastopa sem.

Malo razkritje je pomenila Končanova vloga Stane. To težko vlogo je podala zelo naravno in če se pomisli da je Končanova začetnica, ji lahko prorokujemo še mnogo uspehov na deskah. Ravnotako dober in po-

Ova skupština radila je do 18. januara 1934.

Zakonima donesenim za posljednjih pet godina od ove Skupštine i od Senata, koji je postepeno fašizovan, uspio je fašistički režim da državno uređenje postavi na fašistički osnov.

Sada još ostaje da se izmijeni državni ustav, na način da se mjesto parlamentarne monarhije sankcioniše sistem fašističke korporativne države.

Taj zadatak ima da izvrši nova skupština, koja će biti izabrana 25. marta po istom izbornom redu kao i ona, koja je birana 1929. godine.

Dekretom o raspuštanju Skupštine i o raspisivanju novih izbora određuje se, da smajkalni fašistički savez kao i savez poslodavaca i intelektualnih radnika i sva kulturna i socijalna udruženja, koja po izbornom zakonu i dopunama, koje su u ovaj zakon nedavno unesene, imaju pravo da predlažu kandidata za skupštinske izbore, podnesu svoje predloge Velikom fašističkom savjetu najmanje do 15. februara o. g. Na osnovu ovih prijedloga bit će sastavljena jedinstvena lista kandidata za izbore od 25. marta. Senat i Skupština sazvani su na sjednicu 2. aprila ove godine.

Po sadašnjem izbornom redu pravo glasa imaju građani, koji su navršili dvadeset i prvu godinu, kao i oni, koji su oženjeni ili udovci, a navršili su osamnaest godina, ako ispunjavaju slijedeće uslove:

1. ako plaćaju sindikalni prinos fašističkim organizacijama; 2. ako plaćaju porezu od bar 100 lira godišnje; 3. ako primaju platu, penziju ili honorar iz neke javne ustanove i 4. ako su članovi katoličkog svećenstva ili svećenici drugih dopuštenih vjeroispovijesti. Prema ovom ukupan broj birača iznositi će otprilike osam milijuna.

Najprije će savezi sindikalnih društava koji su zakonski priznati, kao i kulturna udruženja (akademije, instituti, društva bivših boraca itd.) izabrati svega 1.000 kandidata. Ove kandidature moraju biti predane tajništvu velikog fašističkog vijeća do 15. februara ove godine. Veliko će vijeće, kao vrhovni autoritet režima (posve analogno središnjem odboru komunističke stranke u SSR.) izabrati između ovih kandidata 400, koji će ući u komoru, ako ih odobri narod prigodom glasanja. Fašističko Vijeće može ukloniti sve kandidate, koji im se ne sviđaju. Tako nastaje spomenuta lista, koja se ne može mijenjati, nego se treba u cijelosti primiti ili odbiti.

Dne 25. februara narod glasa kao »nacionalni kolektiv« i mora odgovoriti na pitanje: »Odobravate li listu narodnih zastupnika, koje je odredilo veliko Vijeće?« Nato će građani ispuniti glasovnice, koje su s jedne strane bijele a s druge strane ukrašene talijanskom trobojkom, te napisati na bijeloj strani »Si« (da) Mogli bi, istina uzeti i posve bijele cedulje koje su rezervirane za negativne glasove, ali najelementarniji oprez nalaže fašističkom građanu, da to ne čini. I tako će 25. februara biti izabrana nova fašistička komora, ideal totalitarne države; bit će izabrano 400 kandidata, što ih je predložilo veliko Vijeće.

Procedura je dakle veoma jednostavna, a sve je unapred točno predviđeno. Nova će komora odglasati aklamacijom sve Duce-ove predloge, kao i dosadašnja komora, sve do izminuća ove legislativne periode, koja traje 5 godina. Narodni će zastupnici pjevati fašističku himnu »Giovvineza« onoliko puta koliko puta to traži režim, i pohvaljati u svim zgodama čarobnu formulu: »Il Duce na sempre ragione!« (Duce ima uvijek pravo). Opozicija ne će biti vidljiva kao ni do sada, a nitko neće zračiti koliko je broj nezadovoljnika u Italiji.

poimna zadovoljiv je bil naš stari znanec Filij v vlogi profesorja Grušča. Temu pridnemu igralcu ki nastopa pri vsaki predstavi se moramo čuditi, kako dobro se oživi v svoje vloge in kakor raznolično podaja razne tipe. Vemo da je ravno Filij preobložen s svojim poklicnim in tudi društvenim delom, vendar bodi njegovi nastopi v bodoče še mnogo boljši če si bo utrgal čas ter se posvetil bolj memoriranju.

Močvnikova (vloga Helene) je začetnica, ki kaže talent. Ni še premagala neizbežne plahosti pri prvih nastopih. Malo bolj glasna in bolj korajžna naj bo prihodnjič in uspeh bo prav lep. Berginc v vlogi sluga je nekoliko zgrešil masko ki je bila premlada. Tudi je bil njegov nastop z ozirom na vlogo preveč salonski. V ostalem pa je bila vloga prav dobro podana. Oprema in priprava je bila dobra. Občinstvo je zadovoljno zapustilo dvorano in le z zanimanjem čaka, kdaj ga Soča zopet povabi na predstavo.

OBČNI ZBOR »SOČE« V CELJU 25. FEBRUARJA.

S sklepom seje upravnega odbora z dne 12. II. t. l. se preloži že napovedani občni zbor od 18. na 25. februarja v istih prostorih i z istim dnevnim redom, kakor je bilo javljeno v Istri st. 3 od 19. januarja t. l.

Vsi člani dobijo še posebna rabila. Še neorganizirani emigranti v celjskem okolišju imajo pa na občnem zboru najlepšo priložnost, da se včlanijo in delajo z nami.

UPRAVNI ODBOR

Zabavni večer društva „Soče“ v Celju

V soboto dne 10. II. 1934 se je vršil običajni predpustni zabavni večer društva »Soče« v Celju. Prireditev je bila dobro pripravljena in je izpadla v splošno zadovoljnost vseh udeležencev. Ne samo »Sočani« ampak tudi mnogi drugi Celjani so se odzvali vabilu »Soče« v tako velikem številu, da so bili prostori Narodnega doma skoraj premajhni. To je tem pomembnejše, ker se je videl učinek krize posebno pri letošnjih pustnih prireditvah. Eden izmed redkih starejših Celjanov, ki je počastil prireditev se je izrazil, da ga veselo razpoloženje in ogromna množica udeležencev spominjata na najboljša Celjske čase pred vojno.

Vso prireditev je organiziral mladinski odsek društva »Soče« v Celju pod vodstvom dr. Mikuletiča, ki je svoječasnno ta odsek sploh poklical v življenje. Dvorana je bila izredno okusno okinčana, izvajal se je kratek pester program z veselimi in šaljivimi slovenskimi in hrvatskimi komadi. Izredna posebnost te prireditve je bila častna diploma za zadnjega gosta, ki jo je izdelal profesor Ščuka na umetniški način. Diplomlo so zaslužili in odnesli člani društva »Nanos« iz Maribora, ki so posetili prireditev.

ZEMUNSKA ORGANIZACIJA EMIGRANATA

pretresa rezultate uspješnog rada u prošloj godini
Glavna skupština »Udruženja Jugoslavena iz Istre, Trsta, Gorice i Zadra«

Zemun, februara.

Udruženje Jugoslavena iz Istre, Trsta, Gorice i Zadra u Zemu održalo je svoju drugu redovitu glavnu skupštinu u nedjelju 11. ov. mj. u restauraciji Narodnog doma Kralja Aleksandra i to kako je bilo objavljeno tačno u 15 sati i 30 u prisustvu gotovo cijelog članstva, gostiju bratskog Udruženja Istra, Trst, Gorica iz Beograda i vodje naše emigracije g. dra Čoka, uvaženog pretsjednika Saveza i tajnika Saveza.

Pretsjednik otvara skupštinu lijepim pozdravnim govorom i onda prikazuje rad Udruženja u svim svojim fazama. Označuje rad Udruženja uspješim na svim linijama.

Ni ovom zgodom nije propustio da nabroji sve one mučenike, koji su žrtvovali svoje živote, jer su ljubili svoju zemlju. Toliko se je tih mučeničkih imena poređalo. Ovi streljani, oni bačeni u zatvor i umrli, ovi opet izmračeni na mrtvo ime, oni pak ubijeni itd; itd. Sve je to tako djelovalo na prisutne, da su spontano ustali i sa čvrom u grlu s najvećim osjećajem pijeteta uskliknuli: Slava im!

Tajnik nije propustio, da u svom iscrpnom izvještaju ocrtava sve nezgode ovog Udruženja od svoje prve redovite glavne skupštine do danas. U kratkim crtama prikazuje rad i uspjeh, koji je po njegovom uvjerenju bio vrlo plodan. Održano je 17 plenarnih sjednica, a najmanje isto toliko užih sastanaka, na kojima se je rješavalo mnogo važnih pitanja kao: prikupljanje članova, prikupljanje svih pretplatnika za »Istru«, raspacavanje bonova za fond »Istre« i onda organizovanje priredbi, koje spadaju u najveće uspihe ovog Udruženja. Predavanje o Istri, komemoracija pok. Spinčića i onda Komemoracija Rapallskog ugovora, na kojoj je prisustvovao g. Dr. Dinko Trinajstić, senator, koji je svojim veoma lijepim i dokumentovanim govorom najviše doprineo našem uspjehu, pa mu i na ovom mjestu još jedamput srdačno zahvaljujemo na odazivu, kao i g.

Rad naše mlade organizacije „Istra-Trst-Gorica“ u Nišu

Niš, februara 1934.

Na dan 30. I. o. g. ovdajšnje društvo I. T. G. održalo je prvu godišnju redovnu skupštinu u prostorijama Narodne Odrbane u Nišu. Skupštini je prisustvovalo mnogo prijatelja naše emigracije, a što je za pohvalu i 40 članova naše emigracije, što je skoro većina učlanjenih članova.

Na skupštini su prisustvovali i nekoji prijatelji, a naročito moramo istaći g. Savu Dimitrijevića, školskog nadzornika u Nišu, koji je kao zastupnik Jadranske Stranke (Oblasnog Odbora u Nišu) vatretnim govorom oduševio sve prisutne za zajednički rad udruženja I. T. G. u Nišu.

KULTURNO-ZABAVNI VEČER „SOČE“ V MURSKI SOBOTI

Lep i zanimiv program prireditve

Murska Sobotica, februarja 1934. Društvo »Soča« je priredilo v minulem mesecu kulturno zabavni večer, na katerega je povabilo svojih 80 članov in prijateljev. Odziv je bil tudi od stran. domačega prebivalstva zelo časten kar je zlasti povečalo uspeh in dalo prireditvi pravi pomen.

Predsednik Gabrijelečič je govoril o pomenu Primorja za Jugoslavijo o važnosti združevanja emigrantov in o potrebi seznanjanja domačega prebivalstva s cilji emigrantskih društev, katerem smotru služijo tudi družabni večeri.

Sledile so skiopične slike našega Primorja pod vodstvom prof. Mušiča.

PRELOŽITEV SEJE DIREKTORIJA

na 25. februarja 1934.

Nekateri člani zveznega direktorija so javili Zveznemu vodstvu, da so sadržani radi občnih zborov svojih lastnih društev ter radi drugih razlogov. Seja sklicana za 17. februarja ne bi bila tako sklepčna.

Zato odlaga zvezni predsednik seje zveznega direktorija na dan 25. februarja. Seja na dan 25. februarja se vrši z istim dnevnim redom v prostorih društva »Branibor« v Ljubljani Šelenburgova 7. II. ob isti uri, kot je napovedana za 17. II. t. l.

Prosijo se gg člani zveznega direktorija, da tudi za sejo 25. februarja takoj javijo svoje eventualne zadržke. Z emigrantskimi pozdravi P r e d s e d n i k.

Staroj Upravi udruženja I. T. G. u Nišu data je razrešnica i izabrana je nova Uprava. U novu Upravu su unišili skoro svi predjašnji članovi sa malom razlikom, jer je predjašnjoj upravi zbog agilnog rada, (za nepuna 3 mjeseca, postigla je lijepe rezultate dano opće priznanje.

Zbog njegovog nacionalnog i kulturnog rada, kao i moralne pomoći koji daje društvu advokat G. Antonije Bačić, je izabran za počasnog pretsjednika našeg udruženja.

Ustanovili smo i podružnicu našeg udruženja u Ravnoj Reci—Senjski Rudnik, koja broji 12 članova, pa tako naše udruženje ima do sada oko 50 članova.

Končalo se s pozivom da naj se pomnoži število naročnikov »Istre«.

Posamezne točke je ugodno vezalo petle konservatorista Gregorca in njegove sestre ob spremljevanju prof Justina.

GLAVNA SKUPŠTINA DRUŠTVA »ISTRE« U ZAGREBU

Članovi društva »Istre«, koji imaju pravo glasa i dodu na glavnu skupštinu u nedjelju 18. o. mj. (9 sati pr. podne, dvorana »Kofa«), dobit će na ulazu u dvorano posebni znak, kojim će se iskazati kod glasanja za izbor Uprave predavat će se u omotu posebne glasovnice providene brojem kandidatske liste. Jednako kao i prošlih godina. — Glavnoj skupštini mogu prisustvovati i članovi, koji nemaju pravo glasa, Izborni odbor.